

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőséghez Jókai-utca 8. sz. küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.

Előfizetési ár: egész évre 12 korona, félévre 6 korona.

Hirdetések jutányos áron közöltnék.

Egyes szám ára 30 fillér.

Az előfizetési és hirdetési pénzek

s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések Karai Sándor tanárhoz (Rákóczy-utca 46. sz.) intézendők.

A Szentháromság hitágazata és az ótestamentum.*

I.

Dogmatikus, elvont, mély és a legtöbb ember előtt népszerűtlen, unalmas tárgy. Kérdés, a 16. század lezajlott hittani vitáiból; de a mely iránt ma sem idők, sem szívek, sem emberek. Divatját multa; a napi rendről lekerült; helyére más eszmék, más érdekek léptek . . . de csak annyiban, a mennyiben, a míg a nyugoti kultur-államokban vagy legalább a protestáns népeknél az irodalom terén mindenütt a theologia vezet, — nálunk ma ilyen kérdésekkel *irodalmitag* foglalkozni nem szokás; nem is érdemes, mert ha valami ilyenről írunk, azt ugyan senki el nem olvassa.

És én mégis a fentirt kérdéssel akarok foglalkozni. Rá vagyok kényszerítve. Mint annyi sok más kérdésben . . . provokálva vagyok ebben is. Irnom kell tehát róla és . . . szívesen teszem.

Ez időszerint nálunk különben is közéletünknek minden viszonyai telítve vannak az egyháziasság olajával; legalább külsőleg apologetává lett boldog boldogtalan s a sport minden elképzelhető neméért rajongó mágnástól le a kisbiróig ma mindnyájan az „ecclesia militans” lobogója alatt sorakozunk. Sajátságos metamorphosis! Az idők tengelye nagyot fordult. Harminc-negyven évvel ezelőtt alig jutott valakinek eszébe az egyház s ez akkor tulajdonképpen csak arra való volt, hogy rubrikázzon, anyakönyveket vezessen; s most, mikor az egyháznak éppen ezen a jogán meglehetősen nagy csorba esett, — egyszerre csak sákramentummá lőn, melynek oltára előtt tolongva borul arca

* Lásd „Debr. Prot. Lap” 1901. dec. 21-én megjelent 51. számát. Még az év elején megírtam e cikket, de tárgyhalmazzal Szerk. miatt csak most adhatom.

minden halandó s mellét verve emlegeti szentes nevét minden fajankó.

Én jól tudom azt, hogy van ebben jó adag képmutatás s a jelekben rá lehet ismerni a divatra is. Azzal is régen tisztába vagyok, hogy egyházasnak mutatkozni s vallásosnak lenni annyira két különböző dolog, a mennyire kettő: tornyot építeni és az Urasztalánál töredelmes szívvel megjelenni. Mindazonáltal felhasználom a jó alkalmat s ha már ki lettem hiva, — bonckés alá veszem a felvetett dogmatikai kérdést; egyfelől kedves kötelességből, melylyel az én provokáló barátomnak tartozom, másfelől abban a reményben, hogy nemcsak ő olvassa el, a miket mondandó vagyok, hanem sikerül némiképp érdeklődést azokban is felköltenem, kik ma, ha nem is a templomba, de legalább a tűzbe, — bemennének az egyházért.

A mélység, mely felett át kell lebegnünk, nagy; a titok, melyet megvilágítani akarunk, sötét; de a mennyire módomban áll, egyszerű nyelven beszélek s érthetőségre törekszem.

Mint dogmatikus szólok s nem mint homiléta. Noha mellesleg a homilétika érdekében is megjegyyezhetek talán annyit, hogy ha valaki Ézsaiás 40, 9. alapján („Magas hegyre menj fel te örömmondó Sion; emeld fel szódat magasan te örömmondó Jerusálem, emeld fel szódat; ne félj; mondjad a Juda városának: imhol jó a ti Istenetek.”) a Szentháromság hitágazatának a fejtegetésére vállalkozik, — ugyanolyan joggal, ugyanazon célra 1000 meg ezer más helyet is bizvást felhasználhat az ótestamentumból.

De most „turóra szarka . . . turóra!” — mondja talán az érdemes olvasó a jó öreg Dugonicsesal. Igenis, úgy vagyon! Cselekszem.

Az első kifogás ellenem az, hogy „egyáltalán megtagadni látszom azt, hogy az ótes-

tamentum nyujthatna világot a Szentháromság titkának mélységeibe."

Te mondád! Tehát csak „látszom!” Többet az én betüimből a hermeneütika szabályai szerént kiolvasni nem is lehet, nem is szabad. De a mit mondtam, öntudatosan mondtam. Én, a ki mint apologéta, el tudom és akarom választani a szentírásban az istenit annak történelmi formájától, soha sem féltem s ma sem félek attól, hogy „demarcationalis vonalat húznak az ó- és újtestamentum közé.” S e tekintetben a mesterem maga *Luther Márton*, ki mikor 1522-ben az új-testamentumot kiadta, a bevezetésben a kritika jogát a Szentírás egyes könyveivel szemben nemcsak elismerte, de tényleg gyakorolta is. Jól tudom ugyan, hogy a református egyház álláspontja éppen a Szentírásra nézve nem egy a lutherivel; de azt is vallom, hogy szeréntünk sem szabad a bibliát úgy tekinteni, mint valami törvény-kodexet, melynek a betüje is kötelez, hanem józan értelemmel kell azt forgatni és használni. A szentírók nem afféle spiritista médiumok voltak, kik tranc-ba esve gépiesen irtak, hanem mindenik megtartva a maga individualitását, úgy irt, úgy tanított az inspiratio vétele után is.

Igy állván a dolog, csak természetes, hogy más világ tárul elébünk az ószövetség lapjairól és ismét más az újszövetségben. Amaz évezredek foglalt magában; ez csak egyetlenegy gene-

ráló történetét analisálja. Más a hit és más a törvény. A megigazulás nem a törvényből, hanem a Krisztusban való hitből következik. (Róm. 3. 21.) A Krisztus főpapi funkciója is ellenképe a zsidó főpap funkciójának (Zsid. 7.); közbenjárásuk sem aequivalens; az ugynevezett „*perseverantia sanctorum*” (Máté 24. 22—24; Márk 13. 22; Ján. 10. 28—29; 17. 12; I. Kor. 1. 8; 2. Tim. 1. 12; 1. Pét. 1. 5. stb.) is csak az újtestamentum áldása s hogy az olvasó figyelmét tovább ne fárasztam: vajjon nem más-é az újtestamentum eschatológiája, mint az ótestamentumé?

Ez azonban nem azt teszi, hogy „a mi bibliánk nem egy, hanem kétséges corpus; szakasztott olyan, mint egy lazán összefüggő, — mondjuk minden blasphemia nélkül, mint egy két kötetes regény.”

Ez a második kifogás, a mire válaszolnom kell.

Jól sejtí az én barátom, hogy ha valaki ezt állítaná, vele együtt ezt az állítást azonnal visszautasítanám.

A bibliának ilyen kettészakasztását nemcsak „a héber sémiták” tartják természetesnek, hanem megkísérlették azt már a gnostikusok is, elvetvén az ótestamentumot. S vajjon mi volt az ok, a mi az egyházi atyákat arra indította, hogy késhegyig küzdjenek a gnosticizmus ellen? Semmi más, hanem az, hogy tisztában voltak azzal, hogy ha a gnosticus felfogás kerekedik

TÁRCA.

Közistentiszteletünk.

IV.

Az éneklés.*

Pusztán mint e tárgy iránt őszintén érdeklődő egyén szólok hozzá az éneklés kérdéséhez, úgy tekintvén a templomi éneklést, mint az istentisztelet, az imádás lényeges alkotó részét. A zenének megvan egyéb helyen a maga nagy fontossága, de sokan túlfentül is becsülhetik annak, magában és magától a lelki közösségben a lélek emelésére ható erejét. A gyülekezeti istentisztelet jobban ihlet az áhítatosságra, mint néhány gyakorlott ének önek művészi jellegű előadása. A zene csak annyiban helyettesítheti az istentiszteleti éneklést, mint egy szolgáló leány az ő úrnőjét. A hallgatás nem imádkozás, de nem is éneklés. Az a buzgalom, mely csak néhány emberre akarja korlátozni ezt a bibliai parancsolatot: „tiszteljének téged minden népek”, nem az értelemnek megfelelő buzgalom.

Minden hívő pap arra nézve, hogy „dicséretnek áldozatját” ajánljon fel az Úrnak, kinek kezét Isten

* Az éneklésről szóló ezen felolvasást Wheldon J. J. északi Walesben bangori lelkész tartotta. Cs. L.

azután megtölti arról az oltárról, a melyet semmiféle papi osztály a maga részére le nem foglalhat. Mi Istennek az ő saját javát ajánljuk fel. Isten kegyelme a haladás kegyelmévé lesz mi bennünk. A Szentlélek megeleveníti a természeti erőket, átalakítván azokat lelki ajándékokká, úgy hogy „psalmusokkal és dicséretekkel” felelnek meg azok az ő Uroknak, „a ki nagy örömmel örvendez te rajtad, a te szerelmedben gyönyörködik, nagy örömmel (énekelve) vigad neked”. Angyalok magasztalják őt, „mert te teremtettél mindeneket”. A teremtés fellegekkel vonatott be az emberek előtt; s nagyobb megújulás és magasztosabb ének tétetett el számunkra: „méltó vagy, mert megöletted”. Egyedül az Idvezítő az, a ki „megújítja az ajakaknak beszédeket”. A zene, az öröm és a művelődés közös örökség mindenekre nézve, de az éneklésbe átesapó istentisztelet azoknak a java, a kik a kereszt köré gyülekeznek. Az áldozat nem ruházható át semminemű papra, énekkarra vagy orgonistára. A mi azt támogatja, az nincsen eltöltve, de az áldozat mindörökké az övék. A zsinagógának ez volt a jelszava: „minden áldozat meg fog szünni; egyedül a hálaáldozat az, mely nem szűnik meg soha.”

Az éneklés istentiszteletből és művészetből áll. Némelyek úgy tekintenek arra, mint a zeneművészet egy ágára, s ezek előtt a zene minden mindenekben. Az orgonára és az énekkarra kell átruházni a dolgot, a melyek azt tökéletesebben végzik el. Mások meg, pusztán szellemi dolgoknak tartván az éneklést, közö-

felül, a keresztyénség az ő történelmi fundamentumáról lesodortatik s pusztá philosophiai szektává törpül.

Ezt pedig megengedni nem lehetett. Hogy miért nem? Arra a kérdésre a következőkben felelek meg.

Az Atya az ő Fiát az emberiség megváltására bocsátotta el. Bizonyos ez a többek között Eféz. 1. 9—10. és Ján. 3. 16-ból. Ugyde ennek a váltásnak előfeltételei az ótestamentumban vannak. Az ember elesett; hármias halálnak a testi, szellemi és örök halálnak lett áldozata. (L. Zsolt. 90; Pred. 1. 2; Zsid. 9. 27; Jób 14. 1—2. stb. Ján. 5. 24; Jel. 3. 1; Eféz. 2. 1—5; Kol. 2. 13; 1. Tim. 5—6; Eféz. 4. 18. stb. Jel. 2. 11; 20. 6; Máté 25. 41—46; 2. Tess. 1—9. stb.) És ha az Isten a maga közbejöttével a Krisztus által az embernek segedelmére nem siet, akkor elvesztünk volna menthetetlenül. De az Isten szeretet s ennek a szeretetnek legelső bizonyossága Istennek azon ígérete, mely Gen. 3. 15-ben olvasható s a melylyel megfenyegeti a kigyót mondván: „*ellenkezést szerzek te közötted es az asszony között, a te magod között és az asszony magva között; az megrontja te neked fejedet és te is mardosod annak sarkát.*“ Ez az ugynevezett: „*proto-evangélium*“ vagyis az első ótestamentumi ígéret az elesett ember megváltására.

Miután pedig Csel. 15. 18-ban azt olvas-

suk, hogy „*Isten öröktől fogva tudta minden ő dolgait:*“ ebből az következik, hogy váltásunknak alapja Isten örök praedestinációja. Ádám eleste reá nézve nem volt sem váratlan, sem meglepő; sem őt céljában meg nem akadályozta. Az Ádám elesését ugyan megakadályozhatta volna, de nem tette, mert egyfelől nem akarta azt, hogy az ember szabad akarat nélkül való kövé, vagy tuskóvá váljék; másfelől már ekkor az Isten szeme előtt az ő dicsőségének és könyörületességének azon felségesebb kijelentése lebegett, mely az eset megkorigálásában lett nyilvánvalóvá.

Ez a magyarázat adja kezünkbe a kulcsot Kálvin ismeretes és kétségenkívül nehéz ama szavainak megértéséhez: „*cadit homo Dei providentia sic ordinante, sed suo vitio cadit.*“

A váltásnak tehát, — ismétlem — mind dogmatikai, mind történelmi háttere ott van az ótestamentumban. S az Ur az ő ígértét a proto-evangéliom után is, többször megújítja az ótestamentumban. (Lásd Gen. 22. 17—18; Gen. 22. 18; Gen. 49. 10; Deut. 18. 15; I. Sám. 2. 10; 2. Sám. 7. 12—13; Hos. 1. 11; 3. 5; Ézs. 11. 1; Jer. 23. 5—6; Ezék. 34. 23—25; 34. 24—26; Mik. 2. 13; 5. 1; Zak. 3. 8; 6. 12; 9. 9. s főleg Ézs. 53. stb.)

Ha már most váltásunkat az Isten örök idők előtt tényleg elvégezte (a mi kétségbevonhatatlan világossággal tanítatik Róm. 16. 25;

nyösek az abban előforduló művészet iránt. E nézetkülönbség óriási eltérést alkot a templomi éneklés mennyiségét, minőségét és természetét illető véleményre nézve. Az áhitatosság nélküli zene természetünknek aestethikai oldalát műveli; míg az istentisztelet más légkörben mozog; mert „ha embereknek vagy anyaloknak nyelvén szólnék is, és szeretet pedig nincsen én bennem olyllyá lettem, mint a zengő érc és a pengő cimbalom“. Másoldalról meg nem merünk más áldozattal járulni Isten elé, mint a mi legjobb javainkkal; „ha vak oktalán állatot visztek az áldozatra, nem gonosz-e az, és ha sántát vagy bénát, nem gonosz-e? vigyed azt a te fejedelmednek, lássad, ha jó neven veszi-e téled, vagy ha jó szemmel lát-e tégedet?“ Még rosszabb a dolog, ha világi összejöveteleinken legjobb művészetünkkel állunk elő, Istennek pedig csak azt ajánljuk fel, a mi közönyös és silány, szegényes a maga minőségében, s durván adatva elő, beszenyezett dolog Isten előtt. A természeti adományok helyét követelnek magoknak a szentélyben, Krisztus Szentlélektől külön állólag is. A pusztán lelkiekre való ügyelet pedig formaszegénységgel végződik es a zenének azzal a lealacsonyításával, mely azt pusztán erkölcsi tényezőnek tekinti, mely feltűnni vágyik, az érzelmekre hat s a szenvedélyeknek áll szolgálatában. Az éneklésben képesebbek legyenek kevésbé képesített testvéreiknek támogatására, mindig meg lévén affélől győződve, hogy nemes lélek megdicsőítheti a csekélyebb adományokat is, és hogy az önzés eldurvíthatja a legfölségesebb lelki

adományokat. Az éneklésben a zsoltárok és a dicséretetek alkotják a *szóbeli* elemet. Sok egyházunkban a mértékes versekben irt zsoltárokat méltán nagy tiszteletben tartják. Régiségök mélyen hat a képzeletre, mert a korai reformátorok lelkét lehelik azok, mint a kik azokat örömben és bánatban, a templomokban és a verpadokon egyforma lelkesedéssel énekeltek. Faragatlan voltukban is csontképző táplálékot nyújtanak azok az új nemzedékeknek, melyek oly igen közel állanak az elcsenevészedéshez. Szövetségünk több egyházában egy sereg olyan zsoltárt énekelnek, a melyek nyelvi rythmikus és költői formájokra nézve a legnagyobb figyelmet érdemlik.

A dicséretekben gazdag mezőn válogathatunk, és különös gondot kell azokra fordítanunk. Egy jó dicséretben olyan költői szépséget keresünk, a mely egyedül áll a maga nemében. A nagy költők rendszerint nem nagy dicséret-írók. Az igaz dicséretben szentséget, kenetet keresünk, mely a szent Egytől adatik, s melyet megront a művészet, ha benne nagyon is előtérbe lép. Az a törekvés, mely megszüntet minden, elvilágiasításra célozó eszközt, az a becsületes, de eltévesztett óhajlás, mely csak azért akar valamit adni a gyülekezeteknek, hogy énekeljenek azok: mindezek visszaélésre vezetnek. A hol az evangéliomot prédikálják, ott le kell rázni az utca porát. A tisztát csak olyan könnyű megengedni, mint a köznapit, s ennek szükséges voltát nem lehet megvédeni az egyszerűségre hivatkozással s a külön istentiszteleti szolgálatok céljaira alkalmas voltak emle-

Eféz. 3. 9; Kol. 1. 26; Róm. 5. 8—10; Ján. 3. 16. stb.), el kellett végeznie azt is, hogy azt a Krisztus által hajtja végre. Hogy így is történt valójában, azt olvassuk ki Pál apostol következő szavaiból: *„megjelentvén nekünk az ő akaratjának titkát az ő ingyenvaló jó akaratja szerint, melyet elrendelt vala magában; tudniillik hogy a teljes időnek eljövésében egy testbe szerkesztene mindeneiket a Krisztusban, mind a kik mennyekben vannak mind a kik a földön vagynak.”* (Eféz. 1. 9—10.) Péter apostol is azt mondja a Krisztusról (I. Péter 1. 20.) hogy: *„a világ fundamentumának felvettetések előtt rendeltetett volt.”* S ismét Pál (I. Kor. 3. 11.) *„más fundamentumot senki nem vethet azon kívül, a mely egyszer vettett, mely a Jézus Krisztus.”*

Mindezzel pedig csak annyit akarok mondani, hogy az ó- és újtestamentumot annyira összefüggőnek tartom, hogy ez utóbbit ama nélkül megérteni nem is lehet. Sőt tovább megyek; meggyőződésem az, hogy mikor elkövetkezett az időnek ama teljessége, melyre Pál apostol a többek között Eféz. 1. 9—10-ben céloz, — vagyis, mikor a Krisztus megszületett, a vele összeköttetésben álló evangélium teljességgel nem valami olyan újdonság volt, mely az ótestamentumot ismerő világot meglepte volna; hanem csak az teljesedett be, miről Mózes és a próféták évszázadok óta jövendöltek.

getésével. Kerülendők a sentimentális, az érzéki hatásra számító, a nagyon is közönséges nyelven készített, a tanító és a tisztán leíró jellemű dicséretetek. „A dicséretetek, — mondá Luther, — alkalmazkodjanak a nép felfogásához, legyenek nyelvezetileg egyszerűek, s a zsoltárok szellemében legyenek szerkesztve”, és hogy ő mit értett ez alatt, azt az ő fenséges dicséretei és dallamai mutatják. Ha a három évszázaddal ezelőtt élt, felvilágosulatlan emberek lánggra lobbanhattak egy ilyen hatalmas istentisztelet élvezésében, túlmagas volna az a mi korunkra nézve? Azt mondják, hogy a gyermekeknek könnyebb eledel kell. Olyan országoknak, mint a milyen Németország és Wales, joguk van arra, hogy a legjobbal táplálják gyermekeiket, mert az ő énekeik, egybeforradva erejük növekedésével, nagy nemzeti és vallásos örökség gyanánt, mintegy szívök vérebe ment át. Legjobb énekeiket saját atyáik szerzették, és azok ő nekik elidegeníthetetlen örökségük; és a mennyben más egyházak is elfogadták azokat, a gyakorlati katholicismus főalapját képezik azok.

A zene a szavak igazi kifejezése tartozik lenni, s az istentiszteletet kell végeleljául tekintenie, megtevéni a szavak helyett azt, a mit azok magokban nem képesek megtenni. A zene ott kezdődik, a hol a szavak végződnek, a hol ezek énekbe mennek át. Az egyházi énekben van valami olyan szellem, mely különbözik egy dallamtól, egy balladától, vagy társaskörben énekelt daltól. Egy ének lehet dallamos, szép és művészi, és azért nem való az a szentségbe. A choralnak a lélek

Ebben tehát mind te édes barátom, mind Hagenbach, mind Häwernick, mind én egy nézeten vagyunk s azért kellett ezt konstatálnom, mert Hagenbachtól és Häwernicktől vett idézetekben csakis erről van szó. Herdert azonban, ha neked vagyok, már nem idézem. Rendkívüli egyéniség mindenesetre, kinek főként nemzete úgy a philologia, mint a költészet, történelem, pädagogia sőt a természettudományok terén nagyon sokat köszönhet, — de theologiai álláspontja bizonytalan s egyik életirója azt mondja felőle, hogy rationalismusról és supranaturalismusról lévén szó: „beide können sich mit einigem Rechte auf ihm berufen.” Ugyancsak ő volt az, ki Spinozát „theissimus és christianissimus” címmel tisztelte meg. A bizonytalanság általad idézett szavaiból is kitetszik.

Ez azonban a kérdés lényegére nem tartozik. A fő az, hogy az ó- és újtestamentum egymáshoz való viszonyát illetőleg a mint gondolom, mindketten egyetértünk. Miben nem értünk hát egyet? Abban, hogy én szeréntem a *„Szentháromság titkának mélységeibe nem az ó-, hanem az újtestamentum napjának a sugarai világítanak be.”* Azért, ha egy lelkész gyülekezete előtt éppen a Szentháromságról prédikál *„jobb a textust az evangéliumokból keresni, mert amugy a beszéden egy kis textusba való erőszakos bemagyarázás konstatálható.”* (Fent kimutattam ezt az erőszakos-

súlyát kell magával hordoznia, s vele az ég felé kell annak szárnyalnia. Dicsőségét csak a szentek láthatják, és olyan az, mint a szent helynek dicsősége, melybe mikor a rómaiak beléptek, nem láttak abban egyebet egy üres oltárnál. Egy olyan dallam, mely világi képeket, phrazisokat és más talajban honos mozzanatokot (?) hordoz magában nem alkalmas az istentiszteletre. Az olyan egyházi énekek, melyeket szerzőik a kor kedvenc zenei stílusában irtanak, minden további nélkül egyáltalában nem ajánlhatók. Az oratoriumok nem állanak távol Isten országától, de csak nagyon takarékosan lehet belőlök egyes részleteket átvenni, bármilyen kitűnőek legyenek is dallam tekintetében s bármilyen nagyságos legyen is szerkezetök. A sziklának gondolatokat ébresztő emlékeiből vágattak ki azokat, s úgy kell velök bánni, mint az edomeusokkal és az egyiptombeliekkel: „ne utáldad őket, mert harmad nemzetségben bemehtnek az Úrnak gyülekezetibe”.

Az egyházi énekek számosak s különböző zenei iskolához tartoznak. Megtartottunk néhányat a mult idők nagy choraljai közül s néhány érdemes újat csatoltunk hozzájuk, a melyeknek szerzőit önuralom, mértéklet és a szent dolgok iránti tisztelet jellemezte. A régi nagy Choralokat többnyire a reformátorok, a lutheránus és kálvinista reformátorok alkották meg; találhatók ilyen choral-ok a skót énekeskönyvekben, Ravenscroftnál s a XVI. és XVII. századok angol nyelvű énekeskönyveiben s érdemesek a megemlítésre egyes későbbi alkotások is, a minők „Szent Anna vagy a dör hangmenettel (?)

ságot!) Az én barátom pedig úgy véli, hogy „a *Szentháromság titkának mélységeibe akarván tekinteni, meríthetünk az ótestamentum olajából is; sőt ha teljeselek akarunk lenni, merítenünk is kell.*“

Én ugyan soha sem vontam kétségbe s nem is irtam, hogy merítenünk nem lehet és nem kell; de mert most már hittani nézetem és meggyőződésem felől az én jó barátomat e kérdésre nézve tovább bizonytalanságba egy percig sem hagyhatom, — felteszem a kérdést kerekén: „*Vajjon tanítatik-e az ó-testamentumban a Szentháromság hitigassága vagy nem tanítatik?*“ Erre a kérdésre fogok legközelebbi cikkemben megfelelni.

Eröss Lajos.

TANÜGY.

Iskola-Szervezet.

VI.

Iskolai vallástanításunk gyökeres reformja az első fontos lépés arra nézve, hogy a nagy küzdelemben, — mely a társadalmi és nagy nemzeti kialakulás munkájánál minket is tényezőkként állít be a sorba, — minden nagyobb veszteség nélkül tudjunk szolgálatot tenni a magasabb érdekeknek.

Ha a református közszellemet meg bírjuk teremteni; ha az új nemzedékben a vallásos buzgóságot, és

irt Mártirok“. Általában véve choralmértékben irattak azok. Hatásuk, ha egy nagy gyülekezet énekli, valami főnséges. Mikor az istentisztelet lángra lobbantotta már a szívet, meglágyította a hangot s minden zajnélküli erőt adott annak: a legfőnségebb valami ez, a mi a földön egyáltalában hallható.

Bach Sebestyén enyhített a régi chorálok durvaságán, megtartván a mellett azok méltóságát. Igen nagy mértékben javíthatnánk énekeskönyvünkön, ha e bányából nagyobb mértékben vennénk át egyes buzgalmu és fenkölt jellemű choral-okat, a nélkül, hogy meggyöngyöntenők azokat holmi cukorédes jellegű, társas körben alkalmas mellódiákkal.

A régi egyházi énekek második osztálya dallamos, általában véve háromrészű taktusban irt, melyek közül néhány megtartja maga hurjait és a melyekhez jól oda lehetne még néhányat csatolni. A harmadik osztály a virágos és fugalis alak, melyektől méltán tartózkodni kell, bár közülök néhány, gyöngye ornamentatiója dacára is, megállapodott és többet ér azoknál az énekeknél, melyek gyors ütemben, ugráló, tomboló modorban iramodnak előre.

El vagyunk árasztva csinos, érzéki, ideg bágyasztó dallamokkal, melyek tetszetőleg csiklandozzák fülcinket és oly annyira sértik a jó ízlést, hogy teljesen száműzven az igazán dallamost, felforgatják a nagy igazán egyházi énekek alapjait. És bár nagy népszerűségük mindenestre mellettök szól, balladai és társas körbe való minőségük adván meg nekik e népszerűséget, a közistentiszteletre használhatatlan zenedarabok

hagyományos hithűséget fel tudjuk szítani, erkölcsi érzetét, gondolkozásmódját képesek leszünk ősi szellemben visszaállítani: akkor ingatlan köziklára raktuk az alapot, melyre biztosan, a legjobb reménnyel építhetünk.

Azonban — mondom — erre nézve a jó vallás-oktatás csak az első fontos lépés, mely nélkül, igaz, elindulni sem lehet, de a mely mellett még igen sok tényező követel magának helyet, hogy becsületes munkával, vagy ha kell, küzdelemmel törjön a kitűzött cél felé.

Maga a népoktatási munka már ma olyan nagy, a terület, melyen mozog oly terjedelmes, hogy azt kezelésében csak egy mellékes függelék gyanánt csatolni bármely kormányzati ághoz lehetetlen, hiszen egész munka egész embert igényel, önálló munkakör, önálló berendezkedés szükségét hordozza magával.

A reform. iskolákat nem lehet valóban egy hagyományos jelszóval, — nem élő és éltető mivoltában még törvénnyel is az egyház testéhez kötni, mert az egyházzal való belső összefüggésének igaz karakterét a reform szellemtől áthatott s így az egyházalkotmány természetével megegyező szervezet és berendezés adja meg.

Ennek a szervezetnek, berendezkedésnek azonban nem lehet a régi, túlhaladott keretekben megmaradni, nem szabad az egyetemes magyar tanügy törvényes egységével divergálni; hanem a fejlődéssel, a megváltozott helyzet és világnézettel számolva olyannak kell lenni, hogy míg megnyilatkozásában hagyományosan református; addig hatásában és működésében teljesen hasznavehető legyen.

Hogyan lehetséges ez?

Csak úgy, ha az iskolát szerves összefüggésben tartjuk az egyházzal s mint valóban édes gyermeket tekintjük; de belső berendezésében, szervezetében

ezen, mint a melyeket talán egy korcsmában épen olyan jól el lehetne énekelni, mint a templomban. Sértes az a mi szegényeinkre és pedig a mi legelesettebb szegényeinkre nézve is, ha azt mondjuk, hogy ezek a dallamok megfelelnek a tömegek igényeinek. Azonban a műveletlen elmékben is, a melyek nem értik a zene elveit, vanak olyan mélységek, a melyek ezeknek az elveknek megfelelnek és nagyrabecsülik azok azt, ha igyekezünk kiemelni őket a magok alacsony környezetéből. Az a vágy, hogy valamik legyünk, mélyebb, mint az, hogy legyen valamink és szívünkben üdvözöljük azt, a mi fölemel bennünket.

A *harmoniat* alkalmazzuk a melodiához és egyes gyülekezethez. A typosok? váltakoznak és célzatuokról és hatásokról lehet megismerni azokat. De bármilyen legyen is stylusok, legyen az egyszerű és szimmetrikus? A szellemkedő, felhangu és szófesztő harmoniák lerontják az egész hatást. Játszani lehet azokat, de énekelni nem lehet. A harmonia magában véve nem ad életet és magában a dallamban kell az uralkodó melodiának lenni énekelhető mellékrészekkel.

Az orgonista vezessen és oktasson, de sohase merüljön el a maga zeneszerébe, keveset törődve a szóbeli zenével és kevéssé tudván arról valamit. A templomi énekekben az emberi hang uralkodjék s a zeneszer csak egyszerűen támogassa azt. Ez utóbbi sohase igyekezzék ragyogni, sohase igyekezzék meglepetést szerezni a harmonia sajátosságai által egyes hangokat meg nem felelő helyre juttatván, hanem látszó-

önállóvá tesszük, vagy egy kis frázissal szólva, visszaadjuk önmagának.

Az iskola nagy fontosságú feladatának megoldásában, a maga nemzeti, társadalmi és egyházi missiójának útján csak bizonyos mérvű önállóság mellett végezheti eredményesen munkáját és csak így juthat el biztosan kitűzött céljához.

Minden időben az tartott meg bennünket; az adta meg az erőt és lehetőséget bizonyos vezérszerep betöltésére, hogy iskoláinkra nemcsak gondot fordítottunk, hanem ez a gond teljesen időszerű is volt, a mennyiben rendszerünk, az egyes idők uralkodó felfogásához mérten, tartalmazta a szabad érvényesülést; hiven szolgálta a kitűzött célt és biztosította a sikeres munkát.

Nem vezettettük magunkat senki által, hanem mi voltunk a mások vezetői.

Nincs azonban olyan rendszer, olyan szervezet, melyet az idő túl ne haladna, és a mely az életkörülmények változásai mellett a maga merevségében folyvást megállhatna s a munkában érvényes eszközül szolgálhatna.

Nem állítom, hogy az egyházkormányzati előrelátás, vagy a református gondolkodás ez igazságot valaha teljesen figyelmen kívül hagyta volna, mert hiszen ez maga ellenkeznek a reformátio tulajdonképpen való lényegével; hanem azt igenis mondhatjuk, hogy nem számoltunk mindig eléggé a megváltozott viszonyokkal, nem ragadtuk meg a kínáló alkalmat arra, hogy iskolai szervezetünket, önmagunk belső egyéniségéből kiindulva, mind magunkra nézve megnyugtató formában öltöztessük, mind a szabad verseny és közszolgálat tekintetében másoknak is például mutathassuk.

Egyház — és iskolakormányzat — egyházi és iskolai felügyelet szorosan és elválatlanul egymásba vannak kapcsolódva, a mely mint alapelv helyes, mert az együvé tartozást különösképpen is megmutatja.

Azonban, ha az elv helyes és megtámadhatlan is, ha e szoros kapcsolatot csak örömmel látjuk és tapasztaljuk: még sem tartjuk célszerűnek és az eredményre nézve üdvösnek az alapelvnek a gyakorlati kormányzás és felügyeletben való merev alkalmazását.

Ugyan miért?

Egyenesen azért, mert a munkafelosztás mai korszakában, melyben minden egyén és minden kör teljesen el van foglalva, igénybe van véve a maga munkálkodása mezején, lehetetlennek tartjuk az egészséges fejlődést, a kifogástalan kormányzatot, a pontosan érvényesülő felügyeletet iskolai életünkben, ha itt is nem érvényesül a munkafelosztás elve.

Az iskola, s közelebb a népiskola munkája nem lehet ma csak hollmi mellekes foglalkozás akár a kormányzás, akár a felügyelet tekintetében, mert ennek ellátása sok gondot, körültekintést és tevékenységet igényel.

A gyakorlat terén külön kell hát a kettőt választani.

Az egyházkormányzat és felügyelet marad továbbra is az illetékes tényezők kezében, mint az eddig is történt, sőt maga az iskola is általános vonatkozásaiban, intézményes megnyilatkozásaiban, mint egész, az egyházi hatóságok és kormányzati testületek hatáskörébe tartozik s maga magának, mint az egyházegyetem része, általános szabványokat s egyetemes kötelezettségű szervezeti intézkedéseket nem hozhat; de mint tanügyi intézmény, az egyházkormányzat akaratából és határozatával, *külön szakbizottságok és szakférfiak által gyakorolja az igazgatást és felügyeletet.*

Megvan erre nézve bennünk a hajlandóság, a kezdeményező lépések is megtörténtek egy- és más tekintetben, de a teljes és összhangzatos szervezkedéstől huzódozunk vonogatjuk magunkat.

Egyházmegyéken ott van a tanügyi bizottság, a körlátogatói intézmény, csak hogy nem bírván sehol némi

lag, bár keresetlen módon könnyítse az meg a gyülekezet tevékenységét. Az orgonista a templomi zenedarabok előadásába beviheti lelkét és szívet, hogy ezek vezessék az ő zeneszerét, de mindig csak az *építés* és, sohasem *csillogtatás* kedvéért. Az orgonák mindig helyeztessenek az istentiszteletre egybegyűlték háta mögé, hogy támogassák ezeket, és ne nyomják el hangjaikat. Minden gyülekezet életében gyakran fordulnak elé azonban olyan különös alkalmak, a mikor az orgonistának és a zenekarnak a legteljesebb mértékben ki kell tenni magokért.

Az ének hangterjedelme alkalmazkodjék a gyülekezet hangképességéhez, az egyvonásos c-től a két vonásos é-ig. Az alacsonyabb hangok nem árthatnak, de a magasabbak rendszerint ríkoltozában végződnek. S jutunk e mi valaha jó gyülekezeti énekléshez? Bizonyára jutunk. Csak a tehetségesebbek szánják el magokat arra, hogy oktassák a kevésbé tehetségeseket, sohasem veszítvén el kedvüket azoknak fogyatkozásai miatt, se pedig önmaguknak ne tetszelegjenek, hanem mint Isten országa e részében legmagasabbak, legyenek szolgálói mindeneknek. A hangjegyek olvasását valamint ez éneklést is tanítani kell mindeneknek épen úgy mint más olvasást. Tartsunk föl mindenütt énekiskolákat s részesítse ezeket kellő támogatásban minden egyházi tisztviselő. Nekünk Walesban nincsenek énekkaraink, de azért mi nem estünk kétségbe a mi gyülekezeti éneklésünk miatt. A jó énekeseket szertehelyezzük a gyülekezetben, és az önmagukhoz bizalmatlanokat, így

bátorítjuk, hogy vegyék hangjoknak hasznát. Mindannyian ugyanazon hajóban levén, együtt bámulatosan jól eveznek tova, és sohasem merülnek el.

Rendkívüli sikeres eszköznek mutatkozik az is, ha ugyanazon egyházvidék több egyházainak énekesei évenként dalünnepre gyűlnek össze, mert ez által a tanulatlan énekesek hozzászoknak egy nagy énekkar zenei előadásához és így bizonyos finomító hatás alá kerülnek.

E szerint, míg a zenének más formáit is lehet és kell művelni, ne feledjük azt el, hogy a legfölségesebb zene sem helyettesítheti az istentiszteletet, a gyülekezet énekét, bárha annak legjobb és leghatalmasabb szövetsége lehet is. E szövetekezést szépen írja le egy stanza, melyet Sir Walter Scott egyik művében idéz:

„A buzgalom elkölcsonzi
a zenének a hagját,
És a zene elvéve a buzgalom szárnyait;
S mint a madár, mely
üdvözli a napot,
Ég felé szárnyalnak, és
szárnyalva énekelnek“.

(Folyt. köv.)

Csiky Lajos.

számbavehető intézkedési hatáskörrel, munkájának eredménye csekély, tekintélye igen gyenge.

A körlátogatók s így a tanügyi bizottság kezébe kell letenni az iskolai kormányzat és felügyelet hatékonyabb gyakorlását. Ennek elnöke töltsen be ez egyházmegyén azt a tisztet, mit a kir. tanfelügyelők általában betöltenek s jelentését esetről-esetre éppen úgy terjeszse elő az egyházmegyén, mint teszi azt a kir. tanfelügyelő a közigazg. bizottsági vagy megyei gyűléseken. Iskolai vizsgálatokat csak a tanügyi bizottság, illetve körlátogatóság tartson, vagy *tarttasson*, nem pedig a kanonika vizitáció.

Azért mondom, hogy „*tarttasson*“, mert a hol 4—5 vagy több tanító működik egy helyen, ott az *igazgató-tanítóság* életbe lép s ez viszi az iskola igazgatását, ez ügyel fel a rendtartásra, a belső iskolai fejlődésre, és az iskolaszéki elnökséggel egyetemben ez tüzi ki a vizsgák idejét, mindenestre az egyh. megyei körlátogatóság tudta és bele-egyezése mellett, mert a körlátogatóság joga e tekintetben érintetlen marad s bár mely iskolában tetszése szerint a rendes időben tarthat évfáradó vizsgát.

A szervi összefüggésnek ugyanis meg kell lenni iskola-iskolaszék, tanügy bizottság és egyházmegye közt, a hatás- és munkakör, valamint a függési viszony megállapítása a részletes szervezetben pontosan megállapítandó.

A tanító testületek megalkotása is multhatatlanul szükséges és ezen testületek véleménye minden fontosabb tanügyi kérdésben kikérendő.

A szervezetben érvényre kell jutni a szakemberek befolyásának, mert lelkiismeretes *szakfelügyelet* nélkül nem lehet ma szó iskolai reformról, nem lehet elképzelni egészséges fejlődést.

Itt jutunk el ahoz a ponthoz, hol a református iskolák valóban az egyház veteményes kertjei lesznek, hiszen szervezeti összefüggésükben minden tényezőt egy központ felé vonnak.

Az önmagának visszaadott iskola individualiter fejti ki hatalmas képességét s megteremti s rendszeresen ápolni fogja azt a hagyományos szellemet, mely nélkül valóban református iskola nem képzelhető. A tanító egyéni tehetségei kifejtésében szabadabb mozgáshoz jut, inkább érzi a szent felelősség súlyát, tapasztalja megbecsülését s igazán lelkesedik. Im ezt teszi a korszerű szervezet.

Sinka Lajos.

Reform. hithűség és áldozatkészség.

— Válasz Veress Imre lelkész urnak „A konvent vegye kezébe az iskolák államoitását“ című cikkére. Megjelent a lapok 18. számában. —

III.

Hiszen abban, hogy inkább felekezeti iskoláinkat mint az államiakat pártoljuk s tartjuk fenn, mindnyájan egyet értünk, mondják sokan. A baj csak az, hogy a felekezeti iskola fentartására s fejlesztésére nincs az egyes egyházaknak anyagi erejük, tehetségök.

E szomorú valóságot szemlélve, a felekezeti iskolák meg- vagy meg-nem-tarthatósága tekintetében oda nyilatkozik Veress lelkész ur, hogy ő a magyar protestáns egyházat — in tota sua parte — arra képtelennek tartja, mert még kísérletet sem kíván tenni arra nézve, hogy az egyház egyetemében rejlő erőink fokozásával, adózási viszonyaink rendezésével mostani helyzetünkön segítsünk. Ő az önszegély teljes mellőzésével egyenesen

kivülről — mástól — a mindenható és mindent absorbáló államtól várja s kívánja a segítséget. Ha ez könyörületet lesz és adni fog: úgy élünk, élni fogunk; ha nem irgalmaz s nem ad: elpusztulunk.

Azt mondja ugyanis, hogy „figyelembe kell venni, hogy szegény édes hazánk pénzügyi helyzete megengedi-e, hogy a kellő segélylyel és már a közel jövőben levegye hitsorsosaink válláról az egyházi és iskolai terheknek legalább immár elhordozhatatlan részét“.

Hogy leveheti-e vagy nem? azt nem mondja meg, valamint azt sem, hogy mit kell tennünk, ha le bírja venni? mit kell tennünk, ha nem bírja le venni? és mit kell tennünk, ha le bírná venni, de nem akarja? s végül arról is hallgat, hogy mit kell tennünk, ha — utóbbi esetben — a hivatalos egyházak képviselői, kormányzói testületei, a törvényhozás protestáns tagjai azon irányban, hogy e terheket az állam csakugyan-le is vegye roskadozó egyházaink válláról: nem teljesítik kötelességüket s az egyetemes egyház jogos és méltányos igénye, követelése „*csufos vereséget szenved*“? (Magyar Állam). Ezekre feleletet nem ad. Kényelmesebb dolog is engedni, hogy kiki alkosson ezekről olyan véleményt, a milyen neki tetszik s ahhoz képest tegyen úgy, a mint akar.

Mivel azonban ő, az egyház megsirathatlan kárára, az államosítás bajnoka, feltehetjük, hogy azt akarta mondani, hogy ha az „*édes haza*“ nem veheti le a terheket az egyháztól, tegye le, dobja le azokat maga az egyház: államosítson.

Mi azonban más következtetésekre jutunk.

Mi tudjuk és állítjuk, hogy adózási viszonyaink törvényhozási rendezésével, erőink (közalap, egyetemes iskolai alap, adományok, hagyományok) teremtésével, felfokozásával, a közcélra szolgáló adóink, adótermesztü tartozásaink igazságos, birtok arányos kivetésével, közvagyonaink helyesebb kezelésével, ha mindent el nem érhetünk is, ha minden segélyre, gyámolításra szorultat — különösen egyszerre — ki nem elégíthetünk is: legégetőbb bajainkon segítve lesz.

Azt is tudjuk, hogy közállapotaink rendezése után is — ha nem csupán a kis egyházak bajait, hanem különösen a magyar protestantizmus összes közszükségeit tekintjük, — sokra, nagyon sokra lesz még szükségünk, melyet erőnk korlátoltsága folytán alig fedezhetünk, s tudjuk, hogy emez általunk nem fedezhető szükségünk onnan eredtek, hogy mi magyar protestánsok évszázadokon át milliárdokat költöttünk az állam céljaira: a népnevelésre, melyek kimerítették erőinket, míg ugyanakkor a haza másfél polgárai milliárdokat kaptak erre a célra ugyanazon államtól, mi által anyagi erejüket tetemesen gyarapíthatták.

Mi tudjuk, hogy, ha a múlt szenvedeseiért, vér- és pénzáldozataiért kárpótlást nem kapunk is: az igazságosabb kort tekintve, jogunk van kérni, követelni, hogy az egész művelt világ legégbekiáltóbb igazságtalansága, a század gyalázata: az ugyan azon állampolgárainak — eminenter állami közcélokra való — egyenlőtlen terhelhetése a világos törvény végrehajtásával megszüntetessék.

Hogy ez lehetséges-e? a lelekész ur erre sem provideál.

Mi azonban tudjuk és állítjuk, hogy Magyarország pénzügyi helyzete soha sem volt olyan kedvező, mint ma; soha sem volt annyira képes minden-irányú kötelességeit teljesíteni, mint ma, midőn a zárszámadások bizonyossága szerint az állam pénztárában — dacára, hogy az államkormány több millióra rugó meg nem

szavazott kiadást fedezett — évenként 18—20 millió korona felesleg maradt, úgy hogy ez idő szerint, a cél nélküli állampénztári fölösleg több százmillióra megyen fel.

Ugyanazért mi azt kérdezzük az irótól, hogy ezeket figyelembe véve, *mi tehát az egyházak teendője?*

Azt kérdezzük a *lelkésztől*, hogy: „előrelátó bölcsesség és tapasztalati ismeret” szerint az egyetemes egyház hasznára van e ily körülmények között az államosítás mellett lelkesedni és lelkesíteni?

Nem volna-e helyesebb a szebb remény, a jobb jövő valószínűsége a csüggedőket kitartásra bátorítani?

Nem volna-e helyesebb oda hatni, hogy az egyetemes egyház vezérlő testületei, a törvényhozás protestáns tagjai lelkiismeretesebben teljesítsék nyomorban színlődő egyházaink iránti kötelességeket.

De kérdezzük nyugodtan és emelt fővel, kérdezzük minden hódolattal az országtól, annak minden vallású lakosától és a koronás királytól, kérdezzük az *egész mivel világtól*, hogy illő-e, helyes-e, igazságo-e egy 54 év óta hozott, soha hatályon kívül nem helyezett törvényt több mint fél századon át figyelmen kívül hagyni, s ez által az államfentartó magyar elemet a megromlás és pusztulás veszélyének kitenni?

Azt kérdezzük — teljes tisztelettel — Magyarország törvényhozásától, hogy illő, megengedett dolog-e, hogy 54 év óta alig kiszámítható milliárdra rugó új szükségeket állapítottak meg és fedeztek törvényhozásilag, a haza pénztárából fizetendő, mielőtt a régít, a szintén törvény által megállapítottat, mely a legnagyobb igazságtalanságot volt hivatva megszüntetni, kielégítették volna?

Illő, megengedhető dolog-e, hogy egy állam adózási viszonyaiban oly szabálytalanságok fordulnak elő, s tartatnak fent a törvény előtti egyenlőség és egyenlő teherviselés korában, hogy az állampolgárok egy része — csupán vallása miatt — kiváltképpen népnevelési, tehát állami célokra szolgáló teher alatt összerogy, elpusztul, míg másik része az állam javából ugyanazon célra sok-sok milliót érő vagyont használ; s míg ennek főpapjai állami javakból fejedelmi udvart tartanak fenn, amannak főpapjai *tengődnek?*

Ha nemmel fognak felelni: úgy a jövő a miénk, mert koporsóba zárt igazságunk kitör s megkérdeli az eget; ha igennel felelnek: a jövő akkor is egyházunké. Mert e felelet azt teszi kétségtelenné mindenki előtt, hogy az országok támaszát, s talpkövével képező tiszta erkölcs, ez országban meg van rendülve, s ez az ország a végromlás előtt áll. Izrael története meg fog ismétlődni: Juda és Izrael országa elvész, de a megtisztult vallást követő egyház, melynek oldalán a halottaitól feltámadt mindenki által elismert, kétségbe senki által nem vont és nem vonható igazság áll és harcol, nem vesz el, nem veszhet el soha. Azt csak belső elkensége, saját erkölcsi romlása döntheti meg.

Jusson eszökbe az intézőknek, hogy a megsértett igazság bosszuállása, a bűnhődés el nem maradhat, ha késik is. És ez a történet tanúsága szerint mindig rettenetes azon, ki nem volt képes őt megérteni.

Mindezekből egy pyramidalis igazság magaslik ki, az t. i. hogy *tehát az igazság egyházunk mellett áll és küzd*: úgy egyházunknak a közbizalomból vezérlő emberei, kik elhívva s elkötelezve vannak az egyházért s annak általuk sőt elleneseink által is elismert igazságért szavukat fölemelni, annak felettte, ha kell, érte önfeláldozással küzdeni: kötelességességét követnek el, ha ez igazságot magára — és elesni hagyják.

S mit tapasztaltunk amaz igazságért: jogainkért csak a közelmúltban vívott harcok idején?

Azt, hogy ők még csak szavukat sem emelték föl érette sem a tanácskozások sem a törvényhozás terméiben, melyeknek kulcsát kezökben tartják ugyan, de ők magok oda be nem mentek és a kik beakartak menni, azokat is nem bocsátották, (Mát. 23. 13.) hanem — a század gyalázatára s ellenségeink gunyjára a mellettünk álló és küzdő igazságot elismerni s mások által is elismertetni vonakodtak sőt azt elpalástolták és elesni hagyták.

E némán is kiáltó tény nem fog sikerülni sem eltakarni, sem kibeszélni. Érette Isten és a történet előtt felelősek „mert az elpalástolt való s pártfogás nélkül veszélybe sülyedt igaz, gyalázatára válik a nemzetnek (egyháznak), melynek körében az eset megtörtént.” (Kölcsey.)

Ma még elrejthetők a mozgató okok: a tévedés az ügyismeretnek hiánya, a könnyüvérség, kényelemszeretet, az önimádás, mely saját nagysága, bölcsesége előtt mindig kész leborulni, a félelem, a jellem-gyöngeség, mely rendszeren a körülmények és a környezet hatásának tehetetlen rabja, a megalkuvásra mindig kész önérdék: hir-, dicsőség-, szereplési vágy; de eljő az idő, a mikor nem tudják magokat mivel menteni, a mikor a fülbesugva hallottak a ház edeléről hirdettetnek „mert nincsen semmi oly elrejtett dolog, melynek meg nem kell jelenteni, és nincs oly titok, melynek meg nem kell tudatni (Mát. X. 26.) Beh sok első lesznek majd utolsó; sok nagyok, kik a Krisztus nevében ördögöket üttek, lelkeket gyógyítottak s a Krisztus nevében sok hatalmas dolgokat cselekedtek, lesznek megbélyegezve, mint „álukságnak cselekedői,” beh sokan, kik ma bölcsességükre, rangjukra, vagyonukra támaszkodva, kevélyen nézik le a kisebbeket, s kihívó daczczal követelik meg az elismerést, tiszteletet sőt meghajlást, gyalázzal borítottatnak s a kik a tanácskozások házában az első helyeket dulakodva keresik s kevélyen ülik meg, szegénnyel vonulnak az alábbvaló helyekre „*mert Isten meg nem csufoltatik.*”

És én épen ezt a meg nem csufolható Istent nem láttam a lefolyt küzdelemben.

Kishitűség, gyáva elrejtőzés az egész vonalon, zavart lemondás, szegyenletes meghódolás a hatalom előtt, s kegyelemre megadás a bizalom ürügye alatt. Ez a küzdelem története.

Keresem Mózeset és Áront a nagy Fáraó udvarában, kik nagy bátorsággal szólnak az Ur nevében: „Bocsásd el az én népemet, hogy szolgáljon nekem” (II. Móz. V. 1. VII. 16. stb.) de csak a habozó, a vonakodó Mózes dadogását hallom: „Uram! nem vagyok én ékesenszólo . . . mert én nehéz-ajku és nehéz-nyelvű vagyok . . . kérek Uram! csak küldd, a kit küldeni akarsz” (II. Móz. IV. 10. 12). Mintha kiesett volna lelkéből az erős tudat, hogy „teljes hatalom az Uré mennyen és földön” mintha féltek volna hinni, hogy: „mint a vizeknek folyásai, olyan a királynak a szive az Urnak kezében, valahová akarja, oda hajtja azt”, Péld.

Nézem a harcosokat. Keresem hegyeket mozgató hitüket. Keresem és nem találok, hogy hol van a hősök lelkében élő Isten, ki őket vezeti, velök s érettük győzelemről győzelemre harcol „ki a fejedelmeket semmivé teszi s a földnek biráit hiábavalókká változtatja. Csak rájuk fuval és kiszáradnak és őket, mint polyvát forgó szél ragadja el, (Ésa. X. L. 23. 24.) Ki a bölcséket megszegyenyíti és tudományokat bolondsággá teszi”. (Ésa. X. L. III. 25).

Nézem, és nem látom, hogy hova rejtették a küzdelemre hivatottak és kötelezettek amaz Istent, ki az igazságért küzdöt bátorítja s megvédi: „Ne gondolj a nyomorral, mert nincs mit félned és a rettegéssel, mert nem közeleg hozzád. Ime összegyűlvén, összegyűlnék, de az nem én tölem lesz. Egy ellened készült fegyver sem lesz jó szerencsés és minden nyelvet, mely elened perbe száll kárhoyzatsz. Ez az Ur szolgálainak öröksége és az ő igazságok, mely tölem van“. (Ésa. L. IV. 14. 15. 17.)

Nem látom azokat, kik a „jog törvény és igazság“ jelszavak uralma idején szólni merészelték volna a legnagyobb, legszentebb, jog, igazság és törvény mellett, a sok-százados s a haza szégyenére ma is fenn álló jogtalanság, igazságtalanság és törvénytelenység ellen.

Nem látam azokat a férfiakat sem, kik látszólagos küzdelmük közepette figyelembe vették volna azt az Istent, ki a felismert igazságtól való eltántorodás miatt feddözik: „nincsen, ki az igazság mellett szólna és nincsen ki igazságosan perelne, haszontalanban biznak. . . . És látá, hogy nincsen és álmélkodott, hogy nincsen közbenjáró“. (Ésa. L. IX. 3. 15. 16.)

Ne csodálkozzunk tehát, ha „eltávozott a jog és igazságunk messzire allt“ (Ésa. L. IX: 15).

Elborul a lélek tiszta fénye, a megszakgatott szív fájdalma keserü jajokban szakad föl, valahányszor e küzdelemre gondol.

Ha a küzdelem komoly akart lenni, olyan a milyet a legigazságosabb, legszentebb ügy minden igaz és becsületes harcosától megkövetel: siralmasabb látványt, mint e kötéllel verbuvált sereg felvonulása, szánalmasabb eredményt, mint e nagyidai harc é volt, látni ritkán lehet. Soha ügyet egy jelentékeny hadsereg, mely 4 millió protestáns szellemi és erkölcsi elitjéből állott, így cserben nem hagyott. Ha pedig e manőver képmutató porhintés volt a szebb jövő után esengő egyház szeméibe: felháborítóbb játékot rendezni, nem mindig sikerül.

Ime egy hadsereg! a magyar protestantismus hadserege, melynek lelke, esze nyújtózkodva horkol, szíve két után zihál, és erős karja (a küzdő egyház) a cselekvés vágyától ég.

Protestáns Magyarok! Nemde a Krisztus ügyéért, annak agyonterhelt egyházáért harcoltatok oly szabad halálra szántan!?

Üdv nektek hősök! Morituri ae ecclesiae vos salutant.

Ily eljárás eredménye mi más lehetett volna, mint: **megadás kegyelemre?**

Nem volnánk azonban igazságosak és háládatlanságot követnénk el, ha minden tiszteletünket és elismerésünket nem fejeznénk ki az iránt a néhány szegény protestáns lelkész képviselő, egyptár protestáns és cath. világi férfiú iránt, kiknek bátor és erélyes parlamenti felszólalása, továbbá a sajtó azon egyházi és világi része iránt, melynek nagy erkölcsi bátorsága, tiszteletreméltó buzgósága, igaz lelkesedése és hathatós támogatása eredményezte, szülte azt, hogy az egész ország rokonszenve sőt a hatalmasok figyelme is tisztelettel fordult ügyünk felé s ez által lehetővé lett, hogy az államkormány szakministere legalább egy sovány igérettel igyekezett csilapítani a lelkek háborgatását.

Szolgáljon az eredmény nekik elégtételül és jövőre szóló buzdításul, mert ez ügynek a napi rendről levétetni, többé nem szabad.

Tanulság pedig mindezekből az államosítás hivi s hirdetői szerint: mivel az állam az elhordozhatatlan terhek egy részét roskadozó egyházaink vállairól leve-

hette volna, s nem vette le; mivel vezetőink, bizalmunk letéteményesei ügyünket cserben hagyták; mivel egyházaink egyeteme, hitsorsosaink: a magyar protestánsok milliói (fájdalom, azt letagadni nem lehet) a létért vivott kétségbe esett harcunkat összetett kezekkel közönyösen nézik: dobja le vállairól terhét maga az egyház, szabaduljon meg tőle, ha másként nem teheti, öngyilkosság (lassú elvérzés, államosítás) útján.

Tanulság szerintünk: **Kitartás mind halálig e jelszóval „küzdve küzdj, és bizva bízzál“.**

(Folyt. köv.)

Padrah Sándor,
kir. közjegyző s egyházkerületi képviselő.

KÖZÉLETÜNK.

Szinay Gyula Indítványa az egyházi törvények módosítása tárgyában.*

A törvényes rend megszilárdulásának alapfeltétele a törvény állandósága.

Törvényt változtatni csak redkivül fontos okból szabad. Ha mégis a jövő 1903. évben összehívandó egyetemes zsinat elé törvényváltoztatási indítvánnyal járulásra kívánom a református egyház presbyteriumát fölkérni, ha módosítását óhajtom azoknak az alig 10 éves egyházi törvényeknek, a melyeket egyetemes egyházunk egy szintén csak 10 évi életű törvény helyébe léptetett életbe: erre engem jelentős okok indítanak.

Ezek egyike az, hogy a törvény revisiója konventi határozat alapján különben is tervbe van véve és így a módosító javaslatok előtt fölnyitva látom a sorompót; másika pedig annak a visszás helyzetnek fölismerése, a mely a számbeli és intellectualis erejük különbözőségénél fogva, egymástól annyira különböző néző pont alá eső nagy és kisebb egyházakat egy ugyanazon kormányzati forma alá kívánja hajtani.

A jó törvény kelleke, hogy megfeleljen az örök igazságnak, vagy legalább megközelítse azt, minek ol-tárát Isten keze építette föl keblünkben. A jó törvénynek megnyugvást kell kelteni. És megnyugvást csak az a törvény kelt, melynek sarkpontja: **a jogok arányos megosztásában álló jogegyenlőség.**

Ennek a látszatából indult ki kétségtelenül a mi törvényhozásunk is, s az egyenlő mértékkel mérést gondolta alkalmazni az egyházközségek egy azon kormányzati forma alá vetésével, de e törekvése közben szem elől tévesztette, hogy egymással csak egyazon egységű mennyiségek mérhetők össze. Pénzemet nem számlálhatom meg, pénzem mennyiségét nem határozhatom meg, pénzdarabjaimnak **darab szám** szerint összeszámlálásával, minthogy az egyes pénzdarabok egység értéke különböző a szerint, a mint az egyik fillért, a másik koronát képvisel s bár egy **darab** pénzem van nekem is, és egy **darab** pénze van a szomszédomnak is. egyenlő értékünk még sincs, ha az egyikünk pénzjegye koronát, másikunké pedig fillért képvisel.

* A debreceni egyház presbiteriuma ezt a hozzá betérjesztett indítványt elfogadván, azért közöljük egész terjedelmében, mert a tárgy fontossága megérdemli, hogy azt szélesebb körben is megismerjék; annyival inkább pedig, mert — ha élünk — tárgyilagossá birálat alá fogjuk venni; illő tehát, hogy a kik a birálatot lapunkban olvasni fogják, már előbb szószertint ismerjék magát a java látot.
Szerk.

Kis községet meg a nagy várost, kis egyházközséget a gyülekezet néhány száz tagjával és nagy egyházat, a gyülekezeti tagok számos ezreivel egymennyiségképpen kezelni: a jogegyenlőség elvének nem érvényre emelése, de elejtése.

Az „egyházközség” mint olyan, csupán keret, elvont fogalom, kerete az egy gyülekezetben együtt élő hiveknek. Magát az egyházat, a keretben foglalt tartalmat, a gyülekezeti tagok alkotják. Ezek minden kötelesség, ezek minden jog. Ezeké a fizikai személyeké, kik a kötelességet és jogot most egyénenként majd testületi megjelenésben teljesítik és gyakorolják. A jogok kiosztásának helyes alapjául tehát magát csak a puszta keretet venni, annak tartalmát pedig merőben figyelmen kívül hagyni — nem lehet.

Debrecenben a legutolsó népszámlálás adatai szerint a református lakosság száma meghaladja az 50.000-et. Eltekintve az intellectualis erőnek attól a nagyságától mit egy ilyen nagy gyülekezet magában összpontosít, eltekintve attól is, hogy az ilyen nagy egyház természetesen faklyavivője az egyházi és kulturális törekvéseknek, hogy nehéz időben vedbástyája a hitnek, a protestantizmusnak, a melyet annál fogva, nagyságában és erejében növelni, tehát szabaddá, önállóvá tenni és a reá semmiképp nem illő gyámkodás nyugtától megszabadítani, egyszersmind felekezeti közérdek; eltekintve ezektől és figyelve csupán az egy azon egyházközségi keretben együttélő gyülekezeti tagok számbeli erejét és megmérve a tehernek azt a nagyságát, a mit ötvénezer felekezeti tag hordoz vállain és összemérve ezt azzal a teherrel, mit a néhány száz, avagy pár ezer lelket számláló kisebb egyháznak kell viselni: az egyenlő mértékkel mérés legelső követelményeül kell fölismerünk, hogy egy egyházközség a maga ötvénezer és egy egyházközség a maga egyezer lélekszámával az összehasonlításnál, az összemérésnél mint egyenlő tényezők nem szerepelhetnek, hogy azok egyikének mint másikának ugyanazon terjedelmű, vagy mondjuk, ugyanazon határok közé szorított jogkörrel felruházása s ötvénezer embernek — csupán, mert egy körzetben él, — annyiba vétele itt, mint néhány száznak amott: a jogoknak nem arányos megosztása.

A törvényhozás tehát, a mikor az egyházközségeket alkotó tényezők erejének figyelmen kívül hagyásával, egyházat egyház mellé sorakoztatva, a számbavételnél, a jogok megosztásánál kicsit és nagyot egyformának vett, kicsit és nagyot mint ugyanazon egységű értéket számolt össze és az egyenlő mértékkel mérésre így és ez által törekedett, a célul tűzött arányos jogegyenlőség elveit sértette meg.

* * *

A debreceni egyház (mely már a kezdet kezdetén kimagaslik más egyházak felett, mert ez a már akkor nagy népes város a XVI. század közepén, ha nem éppen egy varázs-ütésre is, de pár rövid évtized alatt mindenestől áttért az új hitre, —) a reformációtól kezdve reá nem illő, missiójával össze nem egyeztethető gyámkodástól menten, a maga önállóságában és szabadságában rejlő hatalmas erejével tett a magyar protestantizmus és a tudomány érdekében annyit, mint talán kivüle a többiek összesége együttvéve sem. Ebben az évszázadok tradícióin fejlett és saját belső erején fejlesztett önállóságában lett maga is nagygyá, erőssé fényes gyülekezetté. E fényes eredményekkel s elévülhetetlen érdemekkel gazdag önállóságot, a mozgásnak ezt a szabadságát megőrizte egész napjainkig. Ez az

önállóság, ez a szabadság nála szabadosságot, independentismust és ezekre törekvést nem jelentett soha, nem jelentett a múltban, nem jelent ma. A haladás szellemének szabad szárnyalását, a rendnek föltétlen tisztelete kísérte mindenha.

Megőrizte egyházunk, az évszázadok tusáiban és a béke napjaiban kipróbált, minden téren csak üdvöt teremtő ezt az önállóságát annyi ellenséges támadások közepette a múltban, megőrizte közelebb az 1882-iki és 1891/3-iki zsinati egyházszervezési rendelkezések uralma alatt, el egészen a legközelebbi múlt évig, a mikor a törvény ridegen és nem helyesen értelmezett formáságának fölázdoztatott a lényeg s egyházkerületünk minden incidens nélkül, saját belkörü kezdeményezésére hozott felebezhetetlen rendelkezésére gyülekezetünk öt jogaiban meghaboztatott. Egyházkerületünk 1900. évi novemberi közgyűléséből 31 ellen 37 szóval hozott határozatában kimondta ugyanis, hogy egyházunk minden tekintetben az egyházmegye hatósága s ellenőrzése alá helyezendő — mivelhogy a törvény különbséget sem a legkisebb, sem a legnépesebb egyház között nem ismer.

Hasztalan hivatkoztunk az évszázados történelmi múltra, az évszázados usus által szentesített joggyakorlatra, meg arra, hogy ennek az egyháznak önkormányzati önállóságát, kivételes helyzetét egyházi főhatóságaink a múltban is mindenkor elősmerték, méltányoltak, hasztalan hivatkoztunk egyebek közt az 1822. évi február hó 20. 21. 22-ik napjain Pesten tartott generalis konvent jogainkat elősmelő és biztosító határozataira és legközelebről egyházmegyénk 1884. évi 20. szám alatti határozatára és az e határozatba fölvetett küldött-ségi következő előterjesztésre:

„Tekintve azt, hogy úgy az iskolák nagy száma, mint a pénztárak s az ezekre vonatkozó számadások nagy terjedelme s az egyház vagyonának kiterjedt volta az egyházlátogatásnak az egyházi törvény 132–134. §-aiban megírott módokat szerint végrehajtását teljesen és valójában kivihetlenné teszi: az egyházmegye megnyugszik a debreceni egyház azon kívánságában, hogy az eddigi gyakorlat tartassék továbbra is fenn; annyival inkább, mert a debreceni egyházban a reformációtól a mai időkig sohasem volt esperesi látogatás, mert a debreceni egyházra nézve az esperesi látogatás elmaradása miatt semmiféle hátrány, vagy baj nem származhatik, a mennyiben nevelésügyi bizottságának és iskolaszékének számos szakavatott tagjai munkálkodnak; gazdasági bizottsága pedig felelőség mellett kezeli az egyházi vagyonokat, rendes pénztárnoka, ellenőrje, számvévője s ügyvéde van. De nem lehet figyelem nélkül hagyni azon specialis viszonyt s kivételes helyzetet sem, melyet a debreceni egyházra nézve a magyarországi szuperintendenciáknak conventje, mint delegatum iudicium állapított meg s ennek végzését az akkor uralkodott királyi felség is szentesítette s mely specialis viszonyt a tiszántuli ref. egyházkerület is mind a mai napig fentart

Hogy a debreceni egyházat is magában foglaló debreceni egyházmegye hü képe minden évben kifogástalanul s szabatosan felmutatható legyen: köteles a debreceni egyház saját egyházi és iskolai hatóságának felelőségére minden egyházi és iskolai statisztikai adatokat az egyházmegye többi egyházaival egy és ugyanazon időben és alakban, azaz az esperesi hivatal által kitűzendő kérdőpontok szerint beterjeszteni.”

Hasztalan fejtettük ki, hogy egyházmegyénk ezen intézkedése most érvényben levő törvényünk szellemé-

nek megfelel, mert a törv. 163. §. rendelkezése az egyházmegye esperesének magának is megadja a jogot, hogy az egyházlátogatási tisztelet maga helyett másra, másokra ruházhassa, tehát annál inkább kell, hogy az egyházmegye egyetemét ez az átruházási jog megillessen s hogy annál fogva az egyházmegye, mikor élve a törvény szellemének megfelelő e joggal, fentartotta egyházunkra az ős gyakorlatot — tételes törvényt nem sértett.

Mindezen érvelés ellenében fentartatott a sérelmes határozat és a mult 1901. évben az első kanonika visitáció rendjén megkísérletett annak végrehajtása, de a kísérlet bebizonyította, hogy a tényleges viszonyokkal számolni nem akaró egyházkerületi határozat erejénél hatalmasabbak ezek a viszonyok; bebizonyította, hogy egy ilyen vagyoni erőben és népességben hatalmas gyülekezet ügyei ellenőrzésének az egyházmegye és esperesi látogatás alá helyezése sikertelen törekvés; mert ahol a lelkes és ezekkel kapcsolatos anyakönyvezetők hivatalra tartozók mellet, egy gyülekezetben 49 népiskolának, a középületek egész sorozatának, milliókat érő ingatlan vagyonkezelésének, két és fél milliónál jóval nagyobb pénzerejű pénztárnak, 60-on felül levő alapítványnak, évente ezekben járó iktató számot képviselő ügyforgalomnak, ügykezelésnek, a főpénztáron kívül az adószedő pénztárnak, a számvévőségnek, az ügyvédnek, az irattár kezelésnek stb. megvizsgálása képezi az ellenőrzésnek feladatát, a mely gyülekezetben az ügyek intézését és pedig a 49 iskolát a 25 tagból álló iskolaszék, az országban a mi felekezetünk leány iskolái közt páratlanul álló felsőbb leányiskola és tanítónőképzőt a 15 tagú igazgatótanács, az árvasegély ügyet 450-nél több árvának pénzben, ruházatban és tankönyvekben segélyezésével és felügyelet alatt tartásával ellátó, félmilliónál jóval magasabb segélytöke összeget kezelő 30 tagú árvaügyi bizottság a szegényügyet, a ref. szegényápoló (ispotály) ügyi, 10 tagú igazgatószék, a jötekonycélú s félmilliónál magasabb tökével rendelkező segélyalapoktól eltekintve, több mint kétszáz ezer koronával rendelkező ösztöndíj-alapokat a 36 tagú ösztöndíj-bizottság, e gazdasági s pénztári ügyeket, a gazdasági elnök vezetése alatt álló 50 tagú gazdasági bizottság, a közalapi ügyeket a 21 tagú közalapi állandó bizottság, az adóügyeket a 7 tagú adóügyi bizottság intézik és az ügyeknek akkora forgalma mellett, hogy talán egy munkanap sincs az évben, a melyre bizottsági és küldöttségi ülés gyakran ülések tartása ne esnék, a mely egyházban ezen mindennapi állandó tevékenységet kifejtő bizottságokon kívül szervezve vannak még kisebb ügyforgalmu bizottságok: (egyházközségi bíróság, számonkérőszék, vasárnapügyi, orgonaügyi stb. bizottságok) és ezek mellett működik egész serege az egyes fontosabb tárgyak előkészítésére, az egyes fontosabb megbízások végrehajtására kirendelt ad hoc küldöttségeknél, a hol az egyház tisztviselői kara: főgondnok, gazdasági elnök, főjegyző, aljegyző, ügyész, számvévő, pénztárnok, pénztári ellenőr, adószedő pénztárnok, adószedő pénztári ellenőr, levéltárnok, iktatókiadó, gazdasági gondnok, árvák gondnoka, iskolagondnok, irodatiszt és a szükséges irodai és szolgaszemélyzetből áll, a melyek mindenike állandó és folytonos munkásságot fejt ki és állandó munkakört tölt be, a hol ezek mellett figyelembe kell tartani, hogy a hajdani debreceni református egyház, meg a minden ízében református Debrecen város évszázadokon át egy ugyanazon jogi személyt képezett s a városi „Magistratus et electa jurata Communitas” igazga-

tása alatt állott, miből folyólag ügyeink egy igen jelentékeny része ma is kapcsolatban áll a várossal:

Könnyű belátni, hogy itt a sablonszerű egyházmegyei és esperesi ellenőrzés, a mely főleg a kanonika vizitációban csucsosodik ki, komoly értékű munkálat gyanánt nem hajtható keresztül, mert a ki arra vállalkozik, hogy egyházunk mindezen ügyeiben a vizsgálatot úgy hajtsa végre, hogy annak értéke, jelentősége legyen, a miért a jótállást el lehessen vállalni, annak január 1-én közénk kell jönni és december 31-ig itt maradni. Látnivaló, hogy az ilyen nagy egyházban az igazgatásnak, az ellenőrzésnek hatályos és értékes formája egészen más kell hogy legyen, mint a mi jó és üdvös és hatályos a kis egyházaknál.

(Folyt. köv.)

IRODALOM.

Zsoltárok és dicséretok, ev. ref. egyházi énekarok tanítóképző-intézetek és a középiskolák felső osztályai számára férfikarra átdolgozta *Sarudy Otto* tanítóképző intézeti tanár. I. füzet, ára 1 korona. Budapest 1902. Kókai Lajos kiadása.

A kezünk alatti műben 32 zsoltár, 2 kezdőének s 11 dicséret, összesen 45 énekdallam van a nagy F-től egyvonású f-ig terjedő hangkörben *férfikarra* átdolgozva. Ilyen szűk (két nyolcad) hangkörben négy szólamulag harmonizálni nem könnyű. A belső szólamoknál ugyanis, ezeknek korlátolt mozgásánál fogva, igen nehéz az egyhangúságot elkerülni, a szélső szólamoknak nagyobb mozgási terük van ugyan, de ezeket sem szabad sokáig a határszéli hangkörben tartani, ha csak a hangzati hatást csökkenteni, vagy az éneklőket kifárasztani nem akarjuk. Arra is ügyelni kell, hogy a két alsó szólam a mélyebb régiókban (négy nyolcad) egymáshoz közel (másod vagy harmad távolság) ne járjanak. Szerző mind eme nehézségeket legyőzte, a veszélyes szirtet ügyesen kikerülte. Hogy e megszabott határt úgy fent mint alant az átírásnál következetesen betartotta, ezzel ezt bizonyította be, hogy teljesen tisztában van nemcsak a tanítóképzőintézeti és felsőbb osztályú középiskolai növendékek, hanem azon elmeknek hangkörével és éneklő képességével is, melyekből az egyházi énekkarok megalakíthatók. Mindamellet néhány ének (84. zolt. 137 és 162. dics.) szerintünk valamivel magasabb hangfekvést is megtűrt volna.

A kidolgozás kiváló szakértelemről s finom izlésről tanuskodik. Harmonizálás egyszerű, keresetlen, egyházas, szabályszerű, izlésteljes, szólamvezetés természetes, könnyen folyó, miért is a karok betanítása nagy nehézséggel nem fog járni.

A dallamok felütés mellőzésével $\frac{4}{4}$ ütemben többnyire fél- olykor az elevebb mozgás feltüntetésére negyed hangjegyekkel irattak, így a dallamok ritmikailag valamennyire magyaros színt nyertek.

Néhány kevésbé jó hangzású harmóniai kapcsolatra kívánok még rámutatni.

A 102. zsoltár második sorában ugyanis egyhelyütt CGBE hangzat után FACF következik, az uralgó hangzat kis hetede tehát felfele lép, az könnyen elkerülhető lett volna, ha feloldó hangzatnak DFAF alkalmaztatik. A 29-ik lapon ez első sor második ütemében Cisz Fisz A után HE Gisz nem jól hangzik, a quartmenet nem lévén takarva. A 66. zsoltárban az alsó

szólam f-h bővített negyed lépést tesz két helyen is. Néha a sorkezdő dallamhang (Tenor I.) az előző hangzat valamelyik belső szólamával *keresztállásban* van. Habár a theoreticusok a fermáták után a zenei tilalmak érvényét felfüggesztik is, a rosszhangzásnál fogva a keresztállást a vezérhangnál kerülni kell a fermáták után is. Ilyen keresztállás van az 50. zsoltár második soráról a 3-ik sorra átmenőleg (Bass I. *cisz*, Tenor I. *c*) s a 89. zsoltárban (Bass I. *fisz*, Tenor I. *f*) Sajtóhibát találtunk az 50-ik zsoltárban, a 37-ik 146. dicséretknél. A 80-ik zsoltár harmadik dallamhangja hibásan van *esz* helyett *e*-vel hangjegyezve.

Mint már mondva volt, a gyűjtemény énekei kiváló szakértelemmel és finom izléssel vannak harmonizálva. A mű énekirodalmunk jelentékeny nyeresége. Nagyon megérdemli, hogy tanítóképezdekben, gymnasiumokban s egyházi férfiarok által használatba vétessék. Jó lelkiismerettel ajánlom.

Szügyi József.

K Ü L F Ö L D.

A konfirmációi-vallásoktatás és a konfirmáció a schweizi református egyházakban általában

Hazánkban általános a panasz a protestáns egyházak, közelebről evangéliom szerint reformált anyaszentegyházunk hanyatlása felett s egyházunk vezérémberei, sőt általában mindazok, a kik egyházunk ügyét, ennek felvirágzását szívükön viselik s gondolkodni szeretnek, keresik, kutatják egyházunk mostani beteges állapotának okait, hogy azokat megtalálva, a szükséges orvosszerek segítségével visszaállítsák azt régebbi virágzó állapotába. Egyházi lapjainkban különösen mostanában időről-időre találhatunk olyan cikkeket, a melyekben egyesek igyekeznek feltüntetni egyházunk állapotának orvoslására szánt tanulmányait, tapasztalataikat, gondolataikat.

Hogy hazánkban ezen általánosan felhangzó panasznak van a'apja, hogy valamennyire indokolt az, — igaz; azonban hogy azért kétségbeesünk nincs okunk, hogy egyházunk állapota éppen egyes kiváló egyháztagjaink fáradhatlan munkálkodása folytán javulófélben van s hogy éppen ezért joggal remélhetjük a szebb, a jobb jövőt, — az is bizonyos.

Azonban szerintem mégis van egy igen fontos dolog, a melyet, mint egyházunk mai állapotának lényeges okát egyházunk felvirágzásáért hevülő munkásaink eddigelé, legalább is egyházi lapjainkban fel nem tüntettek, illetve eléggé nem méltányoltak.

Ez szerintem *hazai református egyházunkban a mai konfirmációi-vallásoktatás.*

Szerintem ugyanis hazánkban a mai konfirmációi-vallásoktatás *nem tölti be azon feladatot, a melynek teljesítésére hivatva van*, vagyis, nem kelti fel az egyes egyháztagokban a személyes vallásos meggyőződést, az egyházi öntudatot, az egyházhoz való ragaszkodást, a melyek pedig egyházunknak minden időben fenntartó elemei voltak s *egyházunk éppen ezért gyengül, ezért hanyatlik napjainkban.*

Meggyőződésem, hogy ha hazánkban a mai konfirmációi-vallásoktatás feladatát, teljesen betöltené, tehát ha az egyes egyháztagokban a személyes vallásos meggyőződést, az egyházi öntudatot, az egyházhoz

való ragaszkodást felkeltené, nem volna ma egyházunk tagjaiban az az egyházunkiránti nagy közönyösség; az egyház ügyével nem törődés, avagy az egyháztól való idegenkedés, annak üldözése, vagy elhagyása, akkor hiábavaló volna a katolikus egyháznak egyházunk elleni minden erőszakossága, jogtalansága, avagy csábítása, mert akkor egyházunk az egyes öntudatos s egyházunkhoz ragaszkodó egyháztagok által erősen állana, miután ezen egyháztagok „hamar az ő értelmökből ki nem állának, se pedig meg nem háboríthatnának, se lélek által, se beszéd által.“ II. Thess. 2. 2.

Ezen meggyőződéstől vezéreltetve én egyházunk mai állapotának lényeges okául a mai konfirmációi-vallásoktatást tartom s orvoslását ennek, megváltoztatása, illetve a konfirmációi-vallásoktatás intenzívebbé, eredményesebbé tétele által remélem.

Ugyanazért is szükségesnek tartom, hogy egyházunk érdekében egyházi lapjainkban is foglalkozzunk azon kérdéssel, hogy miképpen lehetne hazai református egyházunkban a konfirmációi-vallásoktatást minél intenzívebbé, minél eredményteljesebbé tenni.

Ezen gondolat indít engem ez alkalommal arra, hogy e becses lap hasábjain foglalkozzam a *schweizi református egyházakban levő konfirmációi-vallásoktatással s az ezzel kapcsolatos konfirmációival*, miután én arról győződtem meg, hogy a schweizi református egyházakban e tekintetben is szépen és jó renddel történnek mindenek s mert azt hiszem, hogy ezen konfirmációi-vallásoktatásban s konfirmációban akadunk néhány olyan fontos *irányelv*re, a melyeket hazai református egyházunk érdekében konfirmációi-vallásoktatásunknál s az ezzel kapcsolatos konfirmációknál sikerrel felhasználhatunk.

Midőn elsőbben is a schweizi református egyházakban levő *konfirmációi-vallásoktatásról* szólanak akarok, mint egyik legfontosabb körülményt mindenekelőtt azt említem meg, hogy azt itt *minden egyes egyházban magok az egyházak lelkészei végelik*; csak a nagy városokban s ezekben is csak szükségből történik meg, hogy egyes theologiai tanfolyamot végzett hittanítók segítségül jönnék a lelkészeknek ezen munkájokban.

Mindnyájunknak el kell ismernünk, hogy ez az eljárás természetes és helyes. Természetes és helyes pedig azért, mert bár minden református ember egy-egy lelkész, a kinek tehát kötelessége Isten igéjének hirdetése, azonban ez legnagyobb mértékben mégis csak a lelkészek kötelessége, ha másért nem, már csak azért is, mert ezt a kötelességet a legnagyobb eredménnyel is ők végezhetik. A lelkészeknek kötelessége, hogy Isten igéjét mindenütt, mindenkinek hirdessék az egyházban, tehát nemcsak a templomban, nemcsak a felnőtteknek, hanem az iskolában is, a gyermekeknek is. A lelkészeknek kötelessége, hogy a gyermekeket, a kiket a keresztelek alkalmával felvettek egyházunkba, meg is erősítsék az egyházban a konfirmációi-vallásoktatás által, hogy így egyházunknak ne csak névleges, hanem igazi, öntudatos tagjai legyenek. A mely lelkész ezt nem teszi, az szerintem csak félmunkát végzett.*

Ezen kötelesség teljesítésével szemben nem jöhet tekintetbe a lelkészek tényleg nagy elfoglaltsága sem, a mint nem jön ez tekintetbe a schweizi református

* Benne van egyházi törvényeinkben, de nagyobb egyházakban kivihetetlen mindaddig, míg egy-egy lelkész 5-10,000 lélek gondozására kényszerítetik. Schweizban más a helyzet; ott több a lelkészi állomások száma. Szerk.

egyházakban sem, a melyekben a szintén igen elfoglalt lelkészek mindig magok végzik a konfirmációi-vallás-oktatást.

De menjünk egy lépéssel tovább s lássuk meg hogy a schweizi református egyházakban a lelkészek által végzett konfirmációi-vallásoktatás *miképpen történik.*

A schweizi református egyházakban a lelkészek által végzett konfirmációi-vallásoktatás két részből u. m. az előkészítő konfirmációi-vallásoktatásból és a tulajdonképpeni konfirmációi-vallásoktatásból áll. Lássuk külön-külön mindegyiket.

A mi elsőben is az *előkészítő konfirmációi-vallásoktatást* illeti, ennek célja az, hogy a lelkészek a gyermekeket egyes bibliai történetek olvasása, avagy olvastatása, azok egyszerű magyarázása által a biblia ismeretére, megértésére, megkedvelésére vezessék, aztán, hogy ennek alapján felelevenítsék, megerősítsék a gyermekekben azon vallási alapigazságokat, a melyeket azok az iskolában már elsajátítottak, vagy elsajátítaniok kellett volna, szóval hogy őket eképpen a tulajdonképpeni konfirmációi-vallásoktatásra előkészítsék.

Ezen előkészítő konfirmációi-vallásoktatásban részesítik a lelkészek a 12—15. év közötti gyermekeket és pedig a következőképpen:

Az iskolából kikerült gyermekek egészen 15 éves korukig hetenként egy órán bibliával kezökben összegyűlnek vagy az iskolában vagy pedig és leginkább a lelkész lakásán. A mennyiben ezen 12—15 év közötti gyermekek száma valamely helyen a 25-öt felülmúlja, a gyermekek az oktatás intenzivitása érdekében, azért hogy a lelkész minden egyes gyermek ismeretét, képességét, jellemét, mint az oktatásnál igen fontos tényezőket, annál inkább kitapasztalhasssa, két vagy több csoportra osztatnak s csoportonként külön-külön tanítatnak.

A lelkészek ezen előkészítő konfirmációi-vallásoktatásnál a főszólyt a biblia olvastatására s az olvasottak egyszerű magyarázására fektetik. Az első órákon mintegy bevezetésül szólanak a gyermekeknek röviden a bibliáról, mint Isten beszédét, kijelentéseit tartalmazó s így legfontosabb könyvről, annak előállításáról. Aztán óránként olvastatnak a gyermekekkel egyes kiválogatott, a gyermekek felfogásához, értelméhez legalkalmasabb bibliai történeteket s az olvasottakat kérdezetéssel, rövid egyszerű magyarázatokkal igyekeznek bevésni a gyermekek eszébe, szívébe. Sőt, hogy a gyermekek a bibliából minél többet olvassanak, abból minél több részt megismerjenek, de meg hogy a biblia olvasásához minél inkább hozzá szokjanak, a lelkészek minden órán jelölnek ki a bibliából egyes részeket, a melyeket a gyermekeknek odahaza olvasniok, sőt mintegy áttanulniok kell s ezen kijelölt bibliai részek felől a lelkészek a legközelebbi órán meg is kérdeznék minden gyermeket. Ilyenkor a lelkészek eljárása rendszeren az, hogy először is megkérdezik a gyermekeket a kijelölt bibliai részből és csak ezután, esetleg kérdésés közben magyarázzák és alkalmazzák azokat a hit- és erkölcsi életre röviden, egyszerűen, a gyermekek felfogásához, értelméhez mérten. A kérdezetéseknél a lelkészek mindig különösen ügyelnek arra, hogy a gyermekek a kijelölt biblia szakaszból egy kis segítséggel mintegy magok vonják le az egyes igazságokat, valamint ügyelnek arra is, hogy minden órán megkérdezzenek minden gyermeket, még az igen gyenge tehetségűeket is.

Ezen eljárással, valamint azzal, hogy minden egyes kiválogatott bibliai részt addig tárgyalnak, a míg

azt a leggyengébb tehetségűek is meg nem értik s a már megértetteket, az elvégzetteket a folytonos ismételtetéssel többször felelevenítik, elérik a lelkészek azon célt, a melyet az előkészítő konfirmációi-vallásoktatásnál kitűztek, nevezetesen a gyermekek ezeketán a bibliát nagyrészt megismerik, azt örömmel olvassák, sőt ennek olvasása közben magából a szentírásból mintegy magoktól elsajátítják a tulajdonképpeni konfirmációi-vallásoktatáshoz szükséges vallás erkölcsi alapigazságokat.

(Folyt. köv.)

Basel.

Csiriák Béla.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Lapunk szerkesztése a nyári szünidő tartama alatt.** A nyári szünidő alatt, — értvén július és augusztus hónapokat, lapunk felelős szerkesztője Debrecenben nem tartózkodván, helyette, mint már több év óta, ugy ez idő alatt is *Rózsa Sándor* felavatott s több éven át gyakorló lelkész, jelenleg kollégiumi pénztárnok lesz lapunkért felelős. Midőn ezt tisztelt munkatársainak s általában az érdeklődőknek tudomására hozzuk, egyszersmind kérünk a fent megnevezett 2 hó alatt minden a lap *szellemi* részére tartozó küldeményt és megkeresést egyenesen a helyettes szerkesztő címére (főiskolai pénztári hivatal) irányítani.

— **Báró Bánffy Dezső Debrecenben.** Mikor Tisza Kálmán halála folytán Báró Bánffy Dezső a konvent elnöki székébe ült, már akkor kifejezést adtunk azon meggyőződésünknek, hogy tőle új méltóságban sokat reménylünk. E reményünk a hét folyamán újabb tápot nyert azon látogatás folytán, melyben ő Excellentiája Debrecen s első sorban a mi szeretett egyházkerületi főgondnokunkat *Gróf Dégenfeld Józsefet* részesítette. *Báró Bánffy* ugyanis folyó hó 24-én városunkba jött s másnap délig *Gróf Dégenfeld Józsefnek* vendége volt. A látogatás jellege részint magántermészetű, részint konventi és általában ref. egyházi ügyekkel összefüggő volt. *Báró Bánffy*, ki mint mondá, — 30 esztendő óta nem volt Debrecenben, városunk fejlődése nagyon meglepte s nemcsak főutcáinkat járta be, hanem pár órára a Nagyerdőre is kirándult. Debrecenből leányának és vejének a látogatására Nyiregyházára utazott.

— **Tisza István gróf egyházmegyei gondnok.** A nagyszalontai ev. ref. egyházmegye szavazatbontó bizottsága június 25 én d. e. bontotta föl a b. e. *Tisza Kálmán* elhalálozásával megüresedett egyházmegyei gondnoki tisztségre beérkezett szavazatokat. A bizottság elnöke: *Szell Kálmán* ev. ref. esperes; tagjai *Bőszörményi Lajos* és *Hadházy Kálmán* tanácsbírák voltak. Szavazat érkezett az egyházmegye mind a 45 egyházából, összesen 57 szavazat, mely mind jogerősnek találtatott. Az egyházmegye minden szavazatát gróf *Tisza István* egyházmegyei tanácsbíró kapta, a kit is ezek alapján a bizottság a nagyszalontai ev. ref. egyházmegye *egyhangulag* megválasztott gondnokának jelentett ki. Ez egyhangu szavazás impozáns módon fejezi ki azt a méltó bizalmat és szeretetet, a melylyel az egyházmegye gróf *Tisza Istvánt* körülveszi, a kit valóban méltó módon ültettek nagynevű atyja örökébe.

Adja Isten, hogy számos éveken keresztül viselhesse e tisztséget, a melynek az ő tehetsége, tudása, lelkiismeretes buzgósága kiváló fényt fog kölcsönözni.

— **Somogyi Pál** tanítóképzőintézeti tanárt nyugalomba menetele alkalmából kedves meglepetésben részesítették halás tanítványai. Az évzáró vizsgálatok befejeztével f. hó 25-én délelőtt 11 órára teljes számmal, ünnepies hangulatban gyülekezett össze az intézet ifjusága a főiskolai énekerembe, a hova az előre felkért küldöttség vezette be tanártársai kíséretében a hivatalos működését befejező tanárt. Az ünnepély az ifjúsági zenekar üdvözlő játékával kezdődött, a töle már megszokott szabatos előadásban, majd **Kovács Lajos** igazgató tartott rövid megnyitó beszédet, méltányolva egyfelől visszalépő kartársának maradandó érdemeit, másrészt az ifjúság érzelmeinek önként jött megnyilatkozását. Ezután **Szabó Ferencz** pályavégzett ifju lépett a szószékre s megindultan, szívből jöve, szívhez szólva adott kifejezést a válás pillanatában az ifjúság érzelmeinek; egyszersmind hálájok látható jeleül diszes ezüst *tintatartót* nyújtott át távozó szeretett tanárunknak, buzgón kérve Isten áldását az ő további életére. **Somogyi Pál** a szónak elismert nagy mestere, meghatottságtól lekötve, töredezetten, könnyek között kezdte válaszát s mondott köszönetet az ifjúságnak a szép ünnepélyért, a diszes emléktárgy átadásáért; majd érzelmein erőt véve, bucsuzól lelkes szavakkal buzdította az ifjúságot a nagy eszményeknek, a haza, egyház iránti lángoló szeretetnek, a törhetlen kötelességérzetnek mindenkori ápolására, folytonos erősítésére. Végül a zenekar indulója rekesztette be a kedves, szívet-lelket emelő házi ünnepélyt.

— **Kétszázados gyászünnepély.** Tisztelettel bártorkodom e becses Lap nagyérdemű olvasóinak becses tudomására hozni, hogy abból az alkalomból, miszerint az 1567. és 1584. évben *beszerményi* néven, a 17. században pedig részint *borosjenői* néven, részint *Zarándi* néven eljövő Egyházmegye a törökök és szerbek dúlása s kegyetlenkedése miatt 1692-ben megszűnván, 1702. július 23-án a Nyir-Bátorban tartott Egyházkerületi gyűlésen a makói Egyházmegye Seniorára bízott a meg belőle fenmaradt hat egyház (Vadász, Erdőhegy, Ágya, Fekete-Gyarmat, Nagy-Zerind és Boros-Sebes) gondozása, és így tehát ama másfélszázadot élt (1548—1692.) Egyházmegye kitöröltetett az élők sorából, Szapáryfalvan a lelkész gyászünnepélyt rendez 1902. Jul. 23. megemlékezőn a beszerményi vagy zarándi Egyházmegyéről, ily című beszéddel: „*Emlékbeszéd a beszerményi Egyházmegye temetésének kétszázados évfordulóján 1902. július 23.*“ Ezen 200 évvel ezelőtt megszűnt Egyházmegye emlékének felújítása két szempont felmutatása által eszközöltetik, először a *hit-tani szempont* előterjesztéssel azt bizonyítja be az emlékbeszéd, hogy a beszerményi Egyházmegye a Kálvini hitirányzatot követte egész fenállása alatt, az első kálvinista zsinat itt tartatott a mai Torontálvármegye területén fekvő Csatád nevű helység határában létezett *Torony* nevű mező-városban 1549-ben. Kitűnő reformátorok működtek az Egyházmegyében: Gálszécsi István, Sztárai Mihály, Szegedi Kis István, Lippai Kristóf, Gergely, Decsíről elűzött reformátor, Dévai Biró Mátyás, Abádi Benedek, Göcsi Máté s több mások. Azután a *közigazgatási szervezetet* mutatja fel az emlékbeszéd, a hozzá férhető adatokból beigazolván, hogy a Séniorok háromévenként választottak, s a seniorságot viselt lelkész csak egy-vagy két *hároméves cyclus* után választathatott újra, mint pl. Tölceski János, ki 1647—1650.

volt Sénior, csak 6 év mulva választatott újra, nevezetesen 1657. junius 17-én. Beszermény ott feküdt, hol ma *Grabác* német falu áll. Tisztelettel *Rácz Károly* ev. ref. lelképásztor.

— **Hogy nő a pápa vagyona?** Sokféleképpen! De nem éppen utolsó forrása az ő gazdagodásának a jámbor hívők ajándékozási vágya, mely rendszeren a Péter-fillérek küldözgetésében nyilatkozik ugyan meg, de ezenkívül is hoz valamit az asztalra. Hogy erről a „*valamiről*“ fogalmunk lehessen, felemlítjük, hogy a XIII. Leó számára szóló különféle személyes ajándékok értékét eddigelé legalább 40 millió koronára becsülik. Különbözn az ajándékok különböző neműek. Így p. o. az utolsó jubileum alkalmával kapott 28 tiarát, 319 keresztet gyémántokkal és más drágakövekkel gazdagítva, 1200 arany és ezüst kelyhet, 81 darab gyűrűt a melyek között a Szultán ajándéka egy maga 400,000 korona értéket képvisel; kapott 16 drb. pásztor botot gazdagon aranyozva s kövekkel ellátva, és kapott 7 drb. arany és ezüst szobrocskát. Egy amerikai nő ezen kívül egy igen értékes tubákpikszist is küldött „ő szentségének“ melyben a tubák helyét egy 200,000 koronára szóló chek foglalta el. Pótlék volt ez az évenként 80 millió koronára menő Péter-fillérekhez! Egyébiránt a pénz részint angol, részint más kontinentális bankokban van helyezve. Érdekes volna tudni, de erre nézve megbízható kimutatás nem áll rendelkezésünkre, hogy ehez a rengeteg kincshez, mennyi vándorolt ki Rómába a mi hazánkból? Bizvást mondhatjuk azonban, hogy a mi gazdag és vagyonos főpapjaink és gavalér mágnásaink bizonyára nem az utolsók közt állanak az adakozók sorában!

— **A debreceni ref. főiskola igazgatótanácsa 1902. junius hó 30. reggeli 9 órájára összehívott gyűlésének tárgysorozata.** 1. A gyűlés megnyitása. 2. Szabó János elhunytának bejelentése, fölterjesztés az egyházkerülethez helyének betöltése tárgyában. 3. Az akadémiai albizottság elnökének kijelölése (Tanácskozási és ügyrend 12. §. 4. Megjelentek számbavétele, igazolatlanul távolmaradtak megállapítása. 5. Esetleges elnöki előterjesztések a tanácsokzás rendjére vonatkozólag. 6. Tanítóképezdei albizottság jelentése alapján (referens Kovács Lajos) tanárkari vélemény a Somogyi Pál nyugalomba vonulásával megüresedett tanítóképezdei tanárszékre junius 20-ig beérkezett pályázati kérvényekről. Candidálás. 7. A gyűlés felfüggesztése, majd ismételt megnyitása után a tanárválasztó küldöttségek jegyzőkönyvének tudomásul vétele s a kapcsolatos intézkedések. 8. Gymnasiumi albizottság jelentése alapján (referens Sinka Sándor) Bosznay István főgymn. tanár kérvénye 190^{2/3} tanévre leendő szabadságolása tárgyában. 9. A vallás- és közokt. m. kir. miniszter leirata a főgymnasiumunk részére nyújtandó építkezési államsegély tárgyában. Debrecen sz. kir. város tanácsának 5636/1902. sz. végzése a főiskola korszerű fejlesztése tárgyában kelt elnöki átiratra. 10. Gazdasági tanácsi jelentés a dr. Bacsoni-féle tanári lakásnak f. évi augusztus 1-től, a ház utáni földnek pedig okt. 1-től a tavaszi egyházkerületi gyűlés határozata értelmében történendő bérbeadása tárgyában tett intézkedésekről. 11. Elnöki jelentés a főiskolai természetbeni tanári lakások függő ügyének a debreceni ev. ref. egyházzal mint telekkönyvi tulajdonossal a f. évi tavaszi egyházkerületi határozat értelmében való rendezése tárgyában tett előzetes lépésről. Kapcsolatos intézkedések. 12. Füzesy Géza ismétlődő 2 th. folyamodványa elmulasztott első félévi pótvizsgálatának utólagos letehetése tárgyában. A gymnasiumi és tanítóképezdei albizottságok junius hó 30. reggeli 3/4 8

órákor, az illető igazgatóságok hivatalos helyiségeiben gyűlést tartanak, melyen az albizottság tagjai szíveskedjenek pontosan megjelenni. Kelt Debreczenben, az ev. ref. főiskolában, 1902. junius hó 21. *Sass Béla*, s. k. a főisk. igazg. tan. jegyzője.

— **Somogyi Pál nyugalomba vonult tanítóképezdei tanár.** Mindig valami melanchólikus érzés vesz rajtunk erőt, mikor közülünk egy-egy ismert alak „nyugalomba vonul!” Szó sincs róla, van ebben a melanchóliában rendesen egy szemernyi önzés is, mert hiszen ilyenkor mindig magunkra gondolunk, s érezzük, hogy egy fokkal ismét alább szállottunk azon a lépcsőn, mely a közéleti tevékenység „Nirvánájába” torkollik. De az elborongás ilyenkor főképp mégis csak a nyugalomba vonuló férfiú egyéniségéről vetődik lelkünkre s azt a közügyet sajnáljuk, melynek terén egy hely ismét üresen maradt. Ezt érezzük a *Somogyi Pál* nyugalomba vonulása alkalmából is. Aonak a régi tiszteletreméltó gárdának volt ő egyik tagja, melyről az ő kálvinista jellem zománcát a modern idők rozsdája még le nem marhatta. Becsületes, hajlíthatatlan egyéniség, ki már megjelenésében imponál, egyenes lélek, kit a ki megismer, meg is szeret; tanár, ki az életen kívül, hazájának és egyházának is nevel, mert vérében van a mit Washington mondott, hogy: vallás és erkölcs az állam jólétének legnélkülözhetetlenebb támaszai. Mi *Somogyi Pált* közelebbről csak pár év óta ismerjük, de ez az idő elég volt arra, hogy ítéletünket felőle magunknak megalkothassuk. S azt hisszük: sok százakra menő s a magyar népnevelés terén sikerrel működő tanítványaival egyetértőleg jobbat hazánknak s a kálvinista egyháznak nem kívánhatunk, mint azt, hogy adjon az Isten nekünk hozzá hasonló harcosokat! Mert hiába vonult nyugalomba, mi őt ezután is *meg nem rokkant* harcostársunknak tekintjük, kire közéletünkben még sok éveken át számítunk. Ezt hát vegye tudomásul s bárki legyen utódja a tanári katedrán, tanítsa meg azt arra, hogy a magyar református egyháznak mindenekfelett erős egyházas érzelmű s olyan jellemszilárd hazafias tanítókra van szüksége, a milyeneket annak ő nevelt, vagy legalább nevelni igyekezett.

Szerkesztői üzenet.

V. I. Rév. Nem sokára kiadom. — Dr. B. D. H.-Szo-boszló. Szeréntem a Zsinatot nem okvetlenül szükséges az 1903. évben összehívni. Igaz, hogy a 10 év akkor telik le, de az egyház érdekébe vágó fontos okok alapján lehet annak összehívását egy-két évvel későbbre is halasztani. Törvényeink 87. §-a csak annyit mond, hogy „a zsinat rendszerint 10 évenként tartatik”. Ugyan így szól az 1881-iki zsinati törvények 90. §-a is. Természetesen a fontos okoknak meg kell lenniök. S hogy megvannak-e? Azt eldönteni a közvélemény van hivatva s ennek a közvéleménynek organuma a sajtó. Az előmunkálatok, a mint tudjuk, (mert hozzánk nem küldettek be!) már szét is küldettek, azokat az alsóbb fokú egyházhatósági fórumoknak le kell tárgyalni, sőt az volna az óhajtott, hogy az egész törvénytervezet összeállítva kinyomatóék és közbírálatra bocsáttatnék. Ebben tehát veled egyetérttek. Magokat a zsinati tárgyalásokat is az egyes lelkészek és egyháztagok hasznos, szükséges és értelmes figyelemmel annak idején csak az esetben kísérik, ha meglesz a kezökben a tárgyalások alapjául szolgáló tervezet hiteles szövege. Az előző zsinat e tekintetben már hasznos tanulságokkal szolgálhat. Különben lapom minden ide vonatkozó tárgyalagos fejtegetésnek szívesen tért ad. Beküldött cikkedet is közölni fogom. — F. Gy. Nagykikinda. Eppen ez idő szerént annyi a dolog, hogy csak e helyen válaszolhatok röviden. Leghelyesebbnek azt tartom, ha egyenesen és azonnal a főgymnasiumi igazgatóhoz fordultok. Tőle a szükséges utbaigazításokat meg fogjátok kapni. Küönben jótéteményes gymn. tanulók ma is vannak nálunk, noha nem a régi formában. Igért értesítéset már Révre (Biharvármegye) irányítsd.

Tartalom-jegyzék: A Szentháromság hitágazata és az ótestamentum. Eröss Lajos. — Tárc a: Közistentiszteletünk. Csiky Lajos. — Tan ügy: Iskola-Szervezet. Sinka Lajos. — Reform. hithűség és áldozatkészség. Padrah Sándor. — Közéletünk: Szinay Gyula Indítványa az egyházi törvények módosítása tárgyában. — Irodalom. — Küöld: A konfirmációi-vallásoktatás és a konfirmáció a schweizi református egyházakban általában. Cziriák Béla. — Küöldönfélék.

Felelős szerkesztő: ERÖSS LAJOS.

Pályásat,

A debreceni ev. reform. egyházmegyébe kebeleztet *debreceni* ev. reform. egyház nagytemplom melletti egyik, halálozás által megürült *első osztályu lelkészi állomására* pályázat hirdettetik.

Évi javadalom: 1. Lakás természetben és az illető ház utáni külső földnek és csere kasszálónak haszonélvezete; ez utóbbiak haszonélvezetének évi értéke 120 kor.

2. Fizetés készpénzben, évnegyedi előleges részletekben 4000 kor.

3. Stóla, az általa sorrend szerint végzendő temetésekért egészen, a keresztelésekért és esetekéért járó díjak pedig eddigi gyakorlat szerint; összes évi értéke 800 kor.

4. Debrecen sz. kir. város részéről:

a) bor deputatum évenként 126 kor.

b) 34 köbméter tűzifa beszállítva, évi értéke 192 kor.

Összesen: 5238 kor.

Pályázati határidő: 1902. *Julius 28*; a mely időig a minősítvényvel s e pályázati hirdetés megjelenése utáni időről kiállított szolgálati bizonyítványval felszerelt pályázati kérvények Dávidházy János espereshez Kabára küldendők.

A megválasztandó lelkész állomását f. évi november elsején elfoglalni köteles.

Debrecen, 1902. junius.

Kiss Áron,
püspök

Pályásati hirdetmény.

A püspökladányi ev. ref. egyház pályázatot hirdet a 9. 10. és 11. tanítói állomásokra (6 osztályban 5 erő működik.)

Kötelessége: az egyháztanács által megjelölendő osztály vagy osztályoknak a tiszántuli egyházkerület tanterve szerint vezetése s női kézi munka tanítás.

Javadalom: egyenkint állami kiegészítéssel 800 korona készpénz, lakás vagy 200 korona lakpénz az egyháztanács intézkedése szerint.

Pályázhatnak ev. ref. vallásu, okleveles tanítónök.

Fizetés f. év szeptember 1-én folyósítatik, mikorra az állomás elfoglalandó, megválasztott egy sikeres próba év után állandósítatik.

Kérvények alulírott iskolaszéki elnökhöz f. évi július 15-ig adandók be.
Püspökladány, 1902. június 21.

Kiss Ferencs,
ev. ref. lelkész.

Pályásat.

Alólírott szemlaki (Aradmegye) ev. ref. lelkész helyettes-lelkészt keresek. Fizetése, a lelkésztől évnegyedes előleges részletekben, 300 korona; az egyház pénztárából 100 korona; káplántartási átalány címen az államtól 500 korona; végül a szokásos stolárek teljesen és a lelkész-lakon egy alkalmas szoba, fűtés és külön bejárattal, de butorok és ágyneműekről, világítás, mosatás és kosztról az illető köteles gondoskodni. Kötelessége: a lelkészi összes szolgálatoknak magyar és német nyelven való végezése és az egyházkormányzati összes teendők.

Az állomás f. évi augusztus 1-én elfoglalandó. A német nyelv szóban és írásban való ismerete megkívántatik és ezek előnyben részesülnek. Jelentkezéseket július 20-ig szívesen kér és fogad,

Bedrich József,
ev. ref. lelkész.

Pályásati hirdetés tanári állásra.

A mezőturi ev. ref. főgymnasiumnál egy helyettes tanári állásra pályázat hirdettetik.

Ezen tanszék tárgyai a latin és német nyelv s irodalom vagy a magyar és német nyelv s irodalom.

Ezen helyettes tanári álláshoz az internatusra való felügyelet is hozzá van kötve s így javadalma 1600 korona a főgymnasium pénztárából és külön lakoszoba az iskola épületében fűtéssel, de világítás nélkül.

Pályázhatnak a latin és német nyelvből vagy a magyar és német nyelvből képesített vagy oklevelet még nem nyert prot. tanárjelöltek.

Ezen helyettes tanári állás, mihelyt az államsegély mértéke lehetővé teszi, rendes tanári székbe fog átalakíttatni.

Egyenlő képesítés mellett előnyben részesül azon pályázó, a ki vagy francia nyelvet, vagy gyorsírást, vagy tornát tanítani képes.

Pályázók születési bizonyítvánnyal, végzett tanulmányaikról, képesítésökről, eddigi szolgálatokról, egészségi és hadkötelezettségi viszonyaikról tanuskodó okmányaikkal felszerelt kérvényeket f. évi július 15 ig az igazgató-tanács elnökéhez adják be.

A megválasztandó köteles szakján kívül más tárgyak tanítását is elvállalni s az intézeti teendők egyéb ágaiban is részt venni.

Az állomás 1902. szept. 1-én elfoglalandó.
Mező-Tur, 1902. június 6.

Gergely Antal s. k.
ref. lelkész az ig. tan. elnöke.

NEUMANN M.

cs. és kir. udvari szállító

Debreczen, Főtér, a magy. kir. postával szemben.

Áruházában levő mindennemű öltönyök, színre, minőségre és olcsóságra nézve első helyen állanak.

Kizárólag csak a tulajdonát képező eredeti modelljei szerint készült fiu- és gyermek ruhák vannak raktáron.

Minden darab saját műhelyében, személyes felügyelete alatt készül.

Az ország minden nagyobb városaiban hatalmas fiók-telepek.

Alapított 1845-ben.